

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ
«Σύγχρονες Δημοσιογραφικές Σπουδές»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
«Οι προκλήσεις των ελληνικών ΜΜΕ κατά την περίοδο
κυκλοφορίας του εμβολίου κατά της νόσου Covid-19»

Συγγραφέας: Δανάη Πασπάτη (ΑΜ 517594)
Επιβλέπων Καθηγητής: κος Χρήστος Φραγκονικολόπουλος

Αθήνα, 2024

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή/της φοιτήτριας («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο/η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του/της συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του/της συγγραφέα/δημιουργού. Ο/Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

«Οι προκλήσεις των ελληνικών ΜΜΕ κατά την περίοδο κυκλοφορίας
του εμβολίου κατά της νόσου Covid-19»

«Δανάη Μ. Πασπάτη»

Επιβλέπων Καθηγητής:

«Χρήστος Φραγκονικολόπουλος»

«Καθηγητής Α.Π.Θ.»

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

«Βασίλειος Βαμβακάς»

«Γεωργία Γιολτζίδου»

Αθήνα, Ιανουάριος 2024

Περίληψη

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, τόσο τα παραδοσιακά όσο και τα σύγχρονα, αποτελούν την πρωταρχική πηγή για την πληροφόρηση των πολιτών παγκοσμίως. Για το λόγο αυτό, ο ρόλος των δημοσιογράφων είναι εξαιρετικά σημαντικός, ιδιαίτερα όταν πρόκειται να μεταδοθούν ειδήσεις ζωτικής σημασίας για την καθημερινότητα των ανθρώπων, όπως οι ειδήσεις που αφορούν την υγεία και τις επιστήμες εν γένει.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να αναδείξει τις προκλήσεις των ελληνικών μέσων μαζικής ενημέρωσης, κατά την περίοδο κυκλοφορίας του εμβολίου κατά της νόσου Covid-19, μιας πανδημίας που εξαπλώθηκε σε όλο τον κόσμο με τεράστια ταχύτητα και έφερε μεγάλες αλλαγές στην καθημερινότητα των ανθρώπων. Αρχικά, επιχειρείται να αποδοθεί ο όρος της Δημοσιογραφίας της Επιστήμης, δηλαδή του κλάδου που καλύπτει ζητήματα που σχετίζονται με επιστημονικές ανακαλύψεις και, κατά συνέπεια, να επικεντρωθεί στον τρόπο με τον οποίο μεταδόθηκε η είδηση για την κυκλοφορία του εμβολίου. Μέσω διαδικτυακής έρευνας εκπομπών εθνικών τηλεοπτικών σταθμών, έντυπων και ηλεκτρονικών εκδόσεων εφημερίδων, καθώς και κατόπιν λήψης συνεντεύξεων με δημοσιογράφους, που ειδικεύονται στην κάλυψη επιστημονικών και ιατρικών θεμάτων, αλλά και με επαγγελματίες του χώρου, οι οποίοι χρειάστηκε να καλύψουν τις ειδήσεις την περίοδο του κορονοϊού, η παρούσα εργασία φιλοδοξεί να καταλήξει στο συμπέρασμα εάν οι δημοσιογράφοι που εργάζονται στα ελληνικά μέσα ενημέρωσης, ήταν έτοιμοι να μεταδώσουν στο κοινό τις εξελίξεις σχετικά με το εμβόλιο κατά του Covid-19, τα οφέλη που αυτό έχει στην υγεία του, αλλά και τις πιθανές μακροπρόθεσμες παρενέργειές του. Ειδικότερη έμφαση δίνεται στην έρευνα του εν λόγω ζητήματος, μέσω της διενέργειας συνεντεύξεων με τους δημοσιογράφους που μετέδιδαν τις ειδήσεις γύρω από το εμβόλιο κατά της νόσου του κορονοϊού, καθώς κρίνεται πως αποτελούν τους πλέον κατάλληλους ανθρώπους για να δώσουν απαντήσεις σχετικά με τις προκλήσεις που οι ίδιοι αντιμετώπισαν.

Λέξεις-κλειδιά

Δημοσιογραφία της Επιστήμης, εμβόλιο, Covid-19, πανδημία, προκλήσεις δημοσιογράφων, παραπληροφόρηση, Fake News.

Abstract

The Mass Media, both traditional and modern, are the primary source of information for citizens worldwide. For this reason, the role of journalists is very important, especially when it comes to broadcasting news of vital importance, such as news related to Health and Science in general. The purpose of this paper is to highlight the challenges of the Greek media, during the period of the release of the vaccine against the Covid-19 disease, a pandemic that spread around the world with enormous speed and brought great changes to people's daily lives. Initially, an attempt is made to render the term Science Journalism, i.e., the branch which covers issues related to scientific discoveries and, accordingly, to focus on the way in which the news regarding the release of the vaccine was delivered. Through online research of broadcasts of national television stations, print and electronic editions, as well as interviews with journalists who specialized in covering scientific and health issues, and professionals of the kind, who had to cover the news during the pandemic of the coronavirus, this paper aspires to reach the conclusion of whether journalists working in the Greek media were ready to inform the public about the vaccine against Covid-19, its health benefits on them, but also its possible long-term side effects. A special emphasis is given on researching this issue by conducting interviews with the journalists who covered the news about the vaccine against the coronavirus disease, as they are the most qualified to provide answers regarding the challenges they faced.

Keywords

Science Journalism, vaccine, Covid-19, pandemic, journalistic challenges, misinformation, Fake News.

Περιεχόμενα

Περίληψη	iv
Λέξεις-κλειδιά	iv
Abstract.....	v
Keywords.....	v
Περιεχόμενα.....	vi
Κατάλογος Εικόνων.....	vii
Εισαγωγή	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	3
Δημοσιογραφία της Επιστήμης.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	7
Η νόσος Covid-19.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	10
Η μετάδοση της είδησης για την κυκλοφορία του εμβολίου κατά του Covid-19 από τα ελληνικά ΜΜΕ.....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	19
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	19
4.1 Ερευνητική μέθοδος	19
4.2 Σκοπός της έρευνας.....	20
4.3 Πηγές της έρευνας.....	21
4.3.1 Συνεντεύξεις.....	21
4.4 Επιλογή δείγματος.....	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	25
Αποτελέσματα.....	25
5.1 Ανάλυση περιεχομένου.....	25
5.2 Προφίλ συμμετεχόντων.....	25
5.3 Ερωτήσεις συνεντεύξεων	26
5.4 Περίληψη και ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας.....	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.....	48
Συμπεράσματα έρευνας.....	48
Επίλογος.....	52
Βιβλιογραφία.....	54
Αρθρογραφία.....	56

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1. Ο συνολικός αριθμός του εμβολιασμένου πληθυσμού παγκοσμίως κατά του COVID-19 έως τα τέλη του 2021	8
Εικόνα 2. Ο συνολικός αριθμός θανάτων παγκοσμίως τον πρώτο χρόνο μετά τον εμβολιασμό κατά του COVID-19	9
Εικόνα 3. Το σύνολο των πλήρως εμβολιασμένων ανθρώπων έως τον Απρίλιο 2023 .	9
Εικόνα 4. Άρθρο της Βιολόγου-Δημοσιογράφου Ιωάννας Σουφλήρη στην εφημερίδα "ΤΟ ΒΗΜΑ" Science (26/09/2021)	13

Εισαγωγή

Στη σύγχρονη εποχή είναι πραγματικά εντυπωσιακό, εάν καθίσει κανείς να αναλογιστεί πόσες ώρες έχει δαπανήσει σε μια ημέρα αλληλοεπιδρώντας με οποιαδήποτε μορφή μέσου, καθώς η καθημερινότητα των περισσότερων ανθρώπων είναι γεμάτη διαμεσολαβημένες εμπειρίες, επικοινωνίες μέσω κινητού τηλεφώνου, ανταλλαγή μηνυμάτων μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή μέσω chat rooms, παρακολούθηση τηλεόρασης και ραδιοφώνου, πλοήγηση σε ιστοσελίδες για ενημέρωση κ.α. Επομένως, διαπιστώνεται ότι η χρήση των μέσων ενημέρωσης έχει καταστεί σήμερα αναπόφευκτη, εφόσον όλοι επιθυμούν να επικοινωνούν με άλλους μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, να μένουν διαρκώς ενημερωμένοι για τις εξελίξεις στον κόσμο, και παράλληλα να διατηρούν την προσωπική τους ευχαρίστηση και ψυχαγωγία¹.

Μέσα στις πολλές πληροφορίες που λαμβάνει κανείς καθημερινά μέσω όλων των μορφών των μέσων ενημέρωσης, περιλαμβάνονται και θέματα που αφορούν την υγεία, όπως εκστρατείες για την προστασία της δημόσιας υγείας, διαφημίσεις που προωθούν την υγιεινή διατροφή και τον υγιή τρόπο ζωής, καθώς και ειδήσεις σχετικά με νέες βιοϊατρικές ανακαλύψεις. Με τον τρόπο αυτό, οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται τι συμβαίνει σε διαφορετικές κοινότητες στον κόσμο, αλλά και ποια σοβαρά ζητήματα που τους αφορούν, πρέπει να επιλυθούν².

Παρά το γεγονός ότι δεν έχουν διερευνηθεί σε βάθος οι πρακτικές για την παραγωγή ειδήσεων που αφορούν την υγεία και τις επιστήμες, σύμφωνα με τον Wilson et al. (2004), αρκετές από αυτές τις έρευνες αποκαλύπτουν την αξία της αναφοράς ασθενειών και θεμάτων που αφορούν την υγεία για την επίτευξη της αλλαγής πολιτικής. Αυτό συμβαίνει επειδή τα μέσα ενημέρωσης παίζουν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στη διασύνδεση μεταξύ της Επιστήμης και της Πολιτικής, εφόσον η ενημέρωση σχετικά με τον κίνδυνο μιας νόσου, μπορεί να έχει άμεσο αντίκτυπο στις αντιδράσεις της κυβερνητικής πολιτικής.

¹ Hodgetts, D. and Chamberlain, K. 2006

² Hodgetts & Chamberlain, 2003

Από την άλλη, όταν πρόκειται για τη μετάδοση ειδήσεων σχετικά με την υγεία, πάντα ελλοχεύει ο κίνδυνος της κακής επικοινωνίας λόγω μη εξειδικευμένης γνώσης ιατρικών ζητημάτων από τους δημοσιογράφους. Άλλα εμπόδια που συναντούν οι δημοσιογράφοι είναι ο περιορισμένος χρόνος, η δυσκολία πρόσβασης σε πηγές, αλλά και η εν γένει έλλειψη επιστημονικής γνώσης³, τα οποία οδηγούν σε λανθασμένη ορολογία και ανακρίβεια αναφορικά με τα ιατρικά ευρήματα.

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να αναλύσει τον τρόπο μετάδοσης στην Ελλάδα της είδησης σχετικά με την κυκλοφορία των εμβολίων κατά της πανδημίας του COVID-19, μιας μεταδοτικής νόσου που εντοπίστηκε στα τέλη του 2019 και προκάλεσε σοβαρές συνέπειες και απώλειες ανθρωπίνων ζωών παγκοσμίως. Το κύριο ερώτημα που επιδιώκεται να απαντηθεί, είναι σε ποιο βαθμό τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης και οι δημοσιογράφοι που εργάζονται σε αυτά, ήταν έτοιμοι να καλύψουν μια τόσο σημαντική, για τη δεδομένη περίοδο, είδηση, που αφορά την υγεία και συγκεκριμένα, ένα νέο εμβόλιο για την αντιμετώπιση μιας πανδημίας. Ειδικότερα, επιλέχθηκε το συγκεκριμένο θέμα, προκειμένου να αναδείξει τη σημασία της Δημοσιογραφίας της Επιστήμης, και ιδιαίτερα της εξειδικευμένης γνώσης που απαιτείται στην κάλυψη τέτοιων ζητημάτων, ενώ παράλληλα αποτελεί και ένα επίκαιρο ζήτημα στην Ελλάδα και σε όλο τον κόσμο, όπου χρειάστηκε να ληφθούν σοβαρότατα μέτρα για την καταπολέμηση της πανδημίας, με την ταυτόχρονη αντιμετώπιση του φόβου των πολιτών, αλλά και των φαινομένων της παραπληροφόρησης⁴.

³ Larsson et al., 2003

⁴ Veglis, A. et al., REPORT: CONTROVERSIAL TOPICS REPRESENTED IN MEDIA

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Δημοσιογραφία της Επιστήμης

Με τον όρο Δημοσιογραφία της Επιστήμης, παρόλο που δεν έχει αποδοθεί ένας συγκεκριμένος ορισμός από τους δημοσιογράφους που ασχολούνται με αυτή, νοείται ένας κλάδος της Δημοσιογραφίας, *ο οποίος εστιάζει πρωτίτως στην αναφορά και μετάδοση των επιστημονικών επιτευγμάτων στο κοινό.*

Σύμφωνα με την Nelkin (1987), τον 19^ο αιώνα τα θέματα που καλύπτονταν από τους δημοσιογράφους της Επιστήμης, αφορούσαν είτε διάφορες τεχνικές για τη γεωργία, είτε πρόσφατες θεραπείες, αλλά και ευρέως συγκλονιστικές ιστορίες ανθρώπων⁵. Με το πέρασμα των χρόνων έγινε κατανοητό ότι «Επιστήμη» σημαίνει εξέλιξη, δημιουργώντας στους πρώτους αρθρογράφους, που έγραφαν για επιστημονικά θέματα, την ανάγκη να πείσουν τους πολίτες για τα πλεονεκτήματα των επιστημών, θεωρώντας πως είχαν να φέρουν εις πέρας μιας αποστολή⁶.

Οι δημοσιογράφοι που ασχολούνται με τις επιστήμες επικεντρώνονται στην ανάλυση επιστημονικών θεμάτων, στην επεξήγηση της επιστημονικής διαδικασίας και των αποτελεσμάτων αυτής, αλλά και στην αξιολόγηση των επιπτώσεων της Επιστήμης στην κοινωνία⁷. Έτσι, αναλύονται και ερμηνεύονται τα επιστημονικά αποτελέσματα ερευνών της Ιατρικής, της Βιολογίας, της Φυσικής, της Χημείας κ.α., με τρόπο ώστε να γίνουν κατανοητά στο κοινό, το οποίο θα είναι σε θέση να αναγνωρίσει τις συνέπειες που μπορεί να έχει ένα φυσικό φαινόμενο στην καθημερινή του ζωή. Όπως σε κάθε κλάδο της Δημοσιογραφίας, έτσι και στη Δημοσιογραφία της Επιστήμης, απαιτείται μια εις βάθος γνώση του συστήματος στο οποίο εργάζεται ένας δημοσιογράφος, καθώς και γνώση των επιστημονικών πολιτικών και των ειδικών νόμων της χώρας, για την οποία καλύπτεται ένα επιστημονικό ζήτημα⁸. Για το λόγο αυτό, ο δημοσιογράφος που παρουσιάζει επιστημονικά θέματα θα πρέπει να έχει αποκτήσει τις κατάλληλες γνώσεις, που θα τον βοηθούν να εντοπίζει ελαττώματα σε επιστημονικές έρευνες και

⁵ Nelkin, D., 1987

⁶ Nelkin, D. 1987

⁷ Angler, M., 2017

⁸ Angler, M. 2017

να αμφισβητεί τα ευρήματα αυτών, διαθέτοντας πάντα κριτική αντίληψη, με σκοπό την αποφυγή μετάδοσης μη εμπεριστατωμένων αποτελεσμάτων.

Σύμφωνα με τους Badenschier και Wormer (2012)⁹ τα θέματα που εμφανίζουν το περισσότερο ενδιαφέρον στη Δημοσιογραφία της Επιστήμης παγκοσμίως, αφορούν την υγεία και τη βιολογία, δύο κλάδοι, που έχουν και τεράστια σημασία για τη ζωή των ανθρώπων. Ωστόσο δεν υπάρχουν επαρκείς πληροφορίες για τη διαδικασία που ακολουθούν οι δημοσιογράφοι, προκειμένου να συλλέξουν τέτοιου είδους ειδήσεις και πολλές φορές κυκλοφορούν νέες εξελίξεις για συγκεκριμένα θέματα, κυρίως μέσω του διαδικτύου, που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα¹⁰. Ειδικότερα, στο διαδίκτυο κυκλοφορούν επίκαιρες ιστορίες, χωρίς την απαραίτητη έρευνα, καθώς είναι πιο εύκολο να παραχθούν και να κατανοηθούν από τον αναγνώστη, ενώ παράλληλα προσελκύουν μεγάλο κοινό. Αντιθέτως, οι ουσιαστικές και διερευνητικές ιστορίες είναι εκείνες που απαιτούν τον περισσότερο χρόνο και χρήμα για την παραγωγή και μερικές φορές χωρίς επιτυχία¹¹.

Ο κύριος στόχος των μέσων ενημέρωσης είναι να παρέχουν κάθε απαραίτητη πληροφορία στο κοινό σχετικά με θέματα που αφορούν την υγεία, όπως είναι οι κίνδυνοι που μπορεί να διατρέχουν από μια ασθένεια, η επίδειξη ιατρικών ανακαλύψεων, καθώς και η προβολή των ανησυχιών και συστάσεων των επιστημόνων¹². Έρευνες σχετικά με την αναπαράσταση ειδήσεων, οι οποίες έχουν ως επίκεντρο την κάλυψη θεμάτων βιοϊατρικής, δείχνουν πως προωθούν τα θαύματα της σύγχρονης ιατρικής Επιστήμης, παρουσιάζοντας ταυτόχρονα το βιοϊατρικό οπλοστάσιο για την καταπολέμηση συγκεκριμένων ασθενειών¹³. Περαιτέρω, τα θέματα που αφορούν την υγεία τείνουν να δίνουν έμφαση στον καθημερινό τρόπο ζωής των ατόμων και τις συνήθειες αυτών, δείχνοντας πως μπορούν να αποτραπεί η εξάπλωση ενός προβλήματος/ασθένειας, επομένως μεταθέτουν το βάρος στην ατομική ευθύνη αλλά και τις βιοϊατρικές τεχνολογίες¹⁴.

Αναφορικά με την κάλυψη ειδήσεων σχετικά με πανδημίες, ειδικά στο πλαίσιο της δημοσιογραφίας της επιστήμης, υπάρχουν αρκετοί κανόνες και αρχές που συνήθως

⁹ Badenschier, F. and Wormer, H., 2012

¹⁰ Hodgetts, D. et al., 2007

¹¹ Angler, M. 2017

¹² Finlay and Faulkner, 2005; Wilson et al., 2004

¹³ Gwyn, 2002

¹⁴ Davidson et al., 2003 · Hodgetts and Chamberlain, 2006 · Thorson, 2006

ακολουθούν οι δημοσιογράφοι για να διασφαλίσουν ακριβή, αξιόπιστη και υπεύθυνη μετάδοση των ειδήσεων. Ακολουθούν ορισμένες βασικές πτυχές των κανόνων της Δημοσιογραφίας της Επιστήμης κατά την κάλυψη ειδήσεων που σχετίζονται με μια πανδημία, όπως είναι η ακρίβεια και έλεγχος των δεδομένων, καθώς οφείλουν να ελέγχουν διεξοδικά τις πληροφορίες πριν τις αναφέρουν και να επαληθεύουν δεδομένα, στατιστικά στοιχεία και δηλώσεις από αξιόπιστες πηγές για να διασφαλίσουν ότι οι πληροφορίες που παρουσιάζονται στο κοινό είναι σωστές. Περαιτέρω, αναφορικά με τις αξιόπιστες πηγές, οι πληροφορίες πρέπει να προέρχονται από έγκυρες επιστημονικές πηγές, όπως είναι επίσημοι οργανισμοί υγείας [π.χ. The World Health Organization (WHO)], επιστημονικά περιοδικά με κριτικές και δηλώσεις από αναγνωρισμένους ειδικούς στον τομέα. Ειδικότερα, οφείλουν να βασίζονται σε επιστημονικά ευρήματα και να κατανοούν τη σημασία της διάκρισης μεταξύ των προκαταρκτικών ευρημάτων και της καθιερωμένης επιστημονικής γνώσης, παρέχοντας το πλαίσιο για συνεχιζόμενες μελέτες.

Εξίσου σημαντική είναι η αποφυγή του εντυπωσιασμού, ο οποίος μπορεί να οδηγήσει σε παραπληροφόρηση και πανικό, επομένως, οι δημοσιογράφοι της επιστήμης προσπαθούν να παρουσιάζουν πληροφορίες με ήρεμο και ενημερωτικό τρόπο, αποφεύγοντας υπερβολικούς τίτλους ή συνταρακτικά λόγια που μπορεί να παραπλανήσουν το κοινό. Επιπλέον, οι δημοσιογράφοι που καλύπτουν θέματα που αφορούν την υγεία, προσαρμόζουν τις επιστημονικές πληροφορίες για να βοηθήσουν το κοινό να κατανοήσει τη σημασία και τις επιπτώσεις των ευρημάτων μιας έρευνας, εξηγώντας περίπλοκες έννοιες σε κατανοητή γλώσσα και παρέχοντας βασικές πληροφορίες για να βοηθούν το κοινό να σχηματίσει μια ολοκληρωμένη εικόνα¹⁵.

Επομένως, βασικός τους στόχος είναι να «μεταφράσουν» τις επιστημονικές πληροφορίες για το κοινό, ώστε οι πολίτες χρησιμοποιώντας αυτές τις πληροφορίες να είναι σε θέση να λάβουν αποφάσεις για την καθημερινή τους ζωή και να αποκτήσουν λαϊκή υποστήριξη για θέματα που αφορούν την Επιστήμη¹⁶. Από την άλλη, είναι σημαντικό οι δημοσιογράφοι της επιστήμης να στοχεύουν στην ισορροπημένη αναφορά εκπροσωπώντας διαφορετικές οπτικές γωνίες και αποφεύγοντας την αδικαιολόγητη έμφαση σε ακραίες απόψεις, λαμβάνοντας υπόψη το βάρος των επιστημονικών

¹⁵ B. Fischhoff and A. L. Davis, 2014

¹⁶ D. M. Secko et al., 2013

στοιχείων και τη συναίνεση κατά την παρουσίαση πληροφοριών. Τέλος, οι δημοσιογράφοι οφείλουν να είναι διαφανείς ως προς τις πηγές και τις μεθοδολογίες τους, δηλώνοντας ξεκάθαρα τους περιορισμούς των διαθέσιμων πληροφοριών, να αποφεύγουν να κάνουν προβλέψεις ή να εξάγουν συμπεράσματα που δεν υποστηρίζονται από τα διαθέσιμα στοιχεία και τηρούν τις δεοντολογικές οδηγίες, όπως ο σεβασμός της ιδιωτικής ζωής των ασθενών και η αποφυγή βλάβης, εξετάζοντας πάντα τον πιθανό αντίκτυπο των ρεπορτάζ τους στη δημόσια υγεία και ευημερία. Με την τήρηση αυτών των αρχών, οι δημοσιογράφοι που ασχολούνται με επιστημονικά ζητήματα συμβάλλουν σε ένα καλά ενημερωμένο κοινό, ενισχύοντας την εμπιστοσύνη και την κατανόηση σε περιόδους πανδημιών και άλλων κρίσεων υγείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η νόσος Covid-19

Περί τα τέλη του 2019 ανιχνεύθηκε για πρώτη φορά στην πόλη Γιουχάν της Κίνας ο ιός SARS-CoV-2, ο οποίος προκάλεσε την πανδημία του κορονοϊού (COVID-19) παγκοσμίως. Πρόκειται για μια μολυσματική ασθένεια, η οποία πλήττει κυρίως το αναπνευστικό σύστημα του ανθρώπου και επιφέρει συνήθως ήπια συμπτώματα κοινού κρυολογήματος. Στην κατηγορία των κορονοϊών υπάρχουν διάφοροι τύποι, οι οποίοι εμφανίζονται συνήθως στα ζώα, όμως μπορούν να μολύνουν και τον άνθρωπο. Στις 11 Μαρτίου 2020, εξαιτίας της ευρείας εξάπλωσης του ιού, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) κήρυξε τη νόσο του κορονοϊού πανδημία¹⁷.

Σε ορισμένους ανθρώπους ενδέχεται να μην εμφανιστούν συμπτώματα (ασυμπτωματικοί), ενώ σε άλλους έχει διαπιστωθεί γρήγορη επιδείνωση της νόσου, με αποτέλεσμα να χρήζουν άμεσης ιατρικής φροντίδας, ακόμα και εισαγωγής στο νοσοκομείο. Οι τελευταίοι είναι συνήθως ηλικιωμένοι ή άτομα με υποκείμενα νοσήματα. Η μετάδοση του SARS-CoV-2 γίνεται μέσω των μικροσωματιδίων, που απελευθερώνονται στην ατμόσφαιρα με την αναπνοή, την ομιλία, το φτέρνισμα, ή και το βήχα ενός μολυσμένου ατόμου, τα οποία εν συνεχεία εισπνέουν άλλα άτομα, όμως ενδέχεται τα σταγονίδια να φτάσουν σε μια επιφάνεια και κάποιος να μολυνθεί αγγίζοντάς της¹⁸.

Επομένως, διαπιστώνοντας ότι η μόλυνση από τον ιό άρχισε να εξαπλώνεται ταχύτατα, αρχικά έγινε σύσταση για τήρηση μέτρων πρόληψης κατά του κορονοϊού, όπως η χρήση μάσκας, το πλύσιμο το χεριών και η διατήρηση αποστάσεων, έως την κυκλοφορία των εμβολίων κατά της νόσου. Ο πρώτος εμβολιασμός πραγματοποιήθηκε στις 8 Δεκεμβρίου 2020¹⁹, και μέχρι το τέλος του 2021, δηλαδή ένα έτος μετά την κυκλοφορία του εμβολίου, είχαν εμβολιαστεί, τουλάχιστον με μία δόση εμβολίου, παγκοσμίως 4,56 δισεκατομμύρια άνθρωποι²⁰.

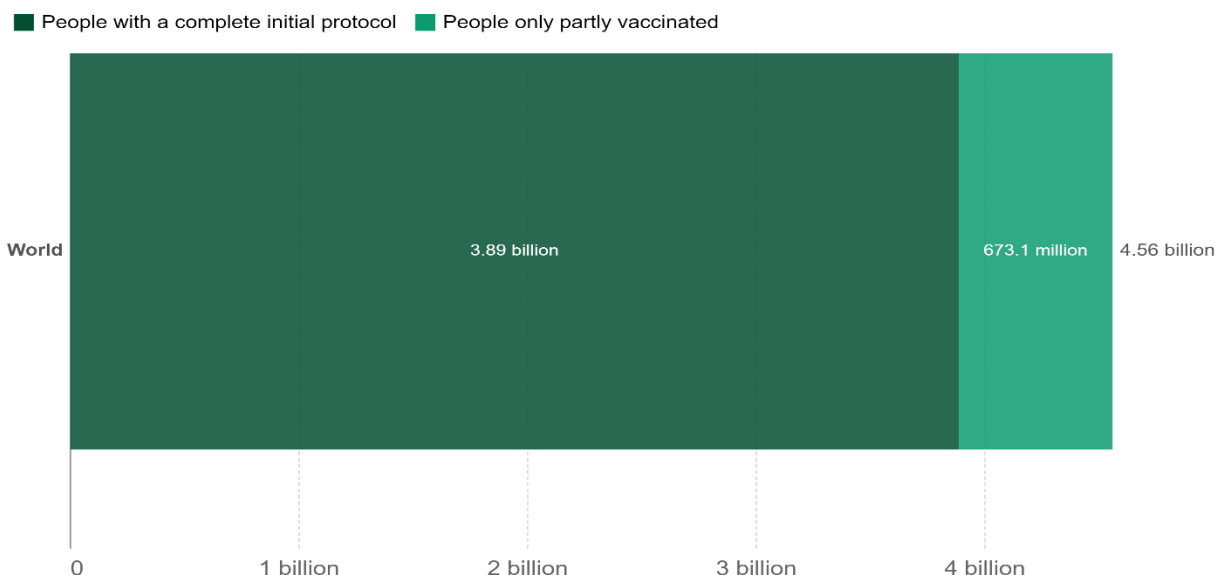
¹⁷ <https://vaccination-info.eu/el/enimerotika-deltia-shetika-me-tis-astheneies/covid-19>

¹⁸ <https://vaccination-info.eu/el/enimerotika-deltia-shetika-me-tis-astheneies/covid-19>

¹⁹ <https://www.bbc.com/news/uk-55227325>

²⁰ <https://ourworldindata.org/covid-vaccinations>

Number of people vaccinated against COVID-19, World, Dec 31, 2021

Our World
in Data

Source: Official data collated by Our World in Data

CC BY

Note: Alternative definitions of a full vaccination, e.g. having been infected with SARS-CoV-2 and having 1 dose of a 2-dose protocol, are ignored to maximize comparability between countries.

Εικόνα 1. Ο συνολικός αριθμός του εμβολιασμένου πληθυσμού παγκοσμίως κατά του COVID-19 έως τα τέλη του 2021

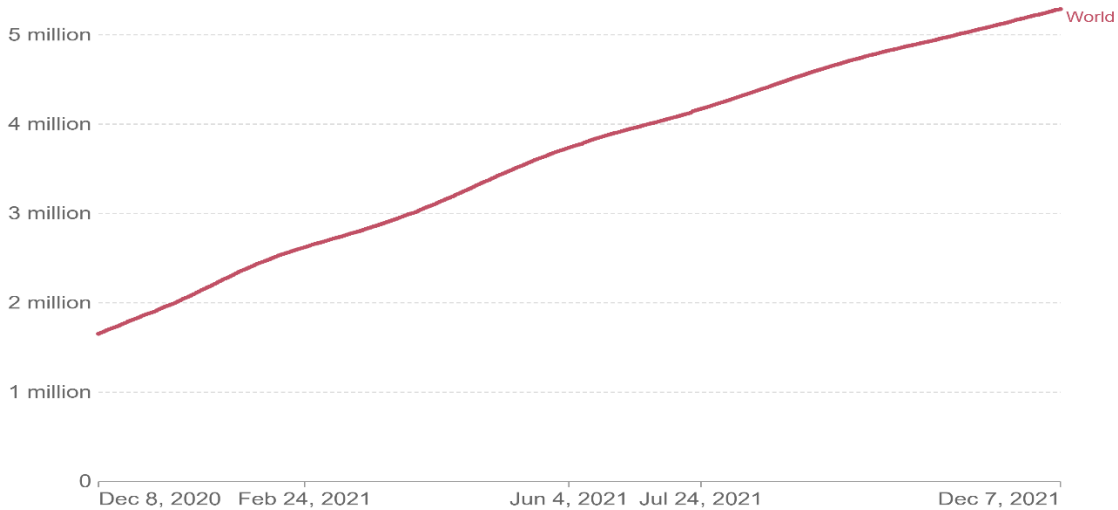
Όμως, μετά τη λήψη της πρώτης δόσης του εμβολίου κατά της μολυσματικής νόσου COVID-19 και περί τα τέλη του Δεκεμβρη 2021, έγιναν αναφορές παγκοσμίως για περιστατικά θανάτων ένεκα του εμβολιασμού. Συγκεκριμένα, αναφέρθηκαν συνολικά 5.29 εκατομμύρια θάνατοι, οι οποίοι όμως ήταν δύσκολο να επιβεβαιωθεί ότι προκλήθηκαν εξαιτίας αποκλειστικά του εμβολίου και όχι λόγω άλλων υποκείμενων νοσημάτων²¹.

²¹ <https://ourworldindata.org/covid-vaccinations>

Cumulative confirmed COVID-19 deaths

Due to varying protocols and challenges in the attribution of the cause of death, the number of confirmed deaths may not accurately represent the true number of deaths caused by COVID-19.

Our World in Data

Source: WHO COVID-19 Dashboard

CC BY

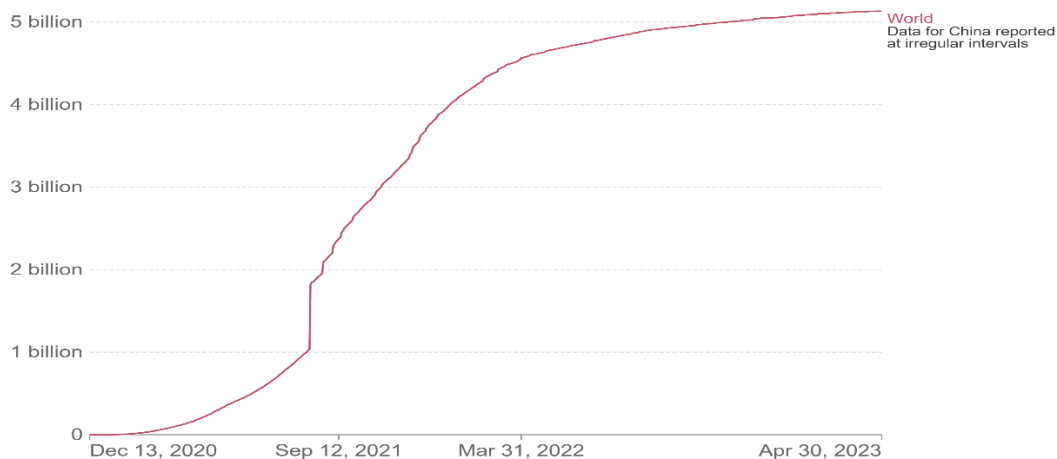
Εικόνα 2. Ο συνολικός αριθμός θανάτων παγκοσμίως τον πρώτο χρόνο μετά τον εμβολιασμό κατά του COVID-19

Παρόλα αυτά, έως σήμερα προκύπτει ότι παγκοσμίως έχουν εμβολιαστεί πλήρως 5,13 δισεκατομμύρια άνθρωποι, γεγονός που αποδεικνύει ότι ενώ πάνω από το 50% του συνολικού πληθυσμού του κόσμου πίστεψε στην επίδραση του νέου αυτού εμβολίου για την αποτροπή της περαιτέρω εξάπλωσης της νόσου, ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό των ανθρώπων παραμένει έως σήμερα είτε δίχως να έχει ολοκληρώσει όλες τις δόσεις του εμβολιασμού, είτε χωρίς να έχει πραγματοποιήσει καμία δόση (Εικόνα 3).

Number of people who completed the initial COVID-19 vaccination protocol

Total number of people who received all doses prescribed by the initial vaccination protocol.

Our World in Data

Source: Official data collated by Our World in Data

Note: Alternative definitions of a full vaccination, e.g. having been infected with SARS-CoV-2 and having 1 dose of a 2-dose protocol, are ignored to maximize comparability between countries.

CC BY

Εικόνα 3. Το σύνολο των πλήρως εμβολιασμένων ανθρώπων έως τον Απρίλιο 2023

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η μετάδοση της είδησης για την κυκλοφορία του εμβολίου κατά του Covid-19 από τα ελληνικά ΜΜΕ

Την 1η Δεκεμβρίου 2020, ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Φαρμάκων (ΕΟΦ) έλαβε αίτηση για έγκριση υπό όρους του εμβολίου που αναπτύχθηκε από τις εταιρείες BioNTech και Pfizer, ενώ οι αξιολογήσεις των δεδομένων σχετικά με την ασφάλεια, την αποτελεσματικότητα και την ποιότητα του εμβολίου είχαν ήδη ξεκινήσει δύο μήνες νωρίτερα. Αυτή η συνεχής αξιολόγηση, περιλαμβανομένων των εργαστηριακών μελετών και των κλινικών δοκιμών, ώθησε τον ΕΟΦ σε γρήγορα συμπεράσματα αναφορικά με την ασφάλεια και την αποτελεσματικότητα του εμβολίου. Ο ΕΟΦ έκρινε ότι τα οφέλη του εμβολίου υπερτερούν των σχετικών κινδύνων και πρότεινε τη χορήγηση άδειας κυκλοφορίας υπό όρους. Στη συνέχεια, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επαλήθευσε τα επιστημονικά στοιχεία, τα πληροφοριακά υλικά, τις επισημάνσεις, τους όρους χρήσης και άλλα σχετικά δεδομένα για να εξασφαλίσει τη σαφήνεια και την αξιοπιστία τους, και κατόπιν διαβούλευσης με τα κράτη μέλη και μετά την έγκρισή τους, η Επιτροπή αποφάσισε τελικά να χορηγήσει άδεια κυκλοφορίας υπό όρους για το εν λόγω εμβόλιο²².

Τα πρώτα εμβόλια που κυκλοφόρησαν από την BioNTech και την Pfizer, βασίζονται στην τεχνολογία RNA (mRNA), μέσω της οποίας τα κύτταρα παράγουν αβλαβή θραύσματα των ιικών πρωτεϊνών, με τα οποία ο ανθρώπινος οργανισμός ξεκινά να αναπτύσσει ανοσία, προκειμένου να καταπολεμήσει τη λοίμωξη ή για την πρόληψη αυτής²³. Οι πρώτοι εμβολιασμοί επρόκειτο να ξεκινήσουν για τους πολίτες των κρατών μελών της ΕΕ περί τα τέλη του Δεκεμβρίου 2020. Έτσι, τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης έσπευσαν να μεταδώσουν την είδηση, ώστε να προετοιμάσουν τους πολίτες.

Ακολουθούν παραδείγματα για τον τρόπο μετάδοσης της είδησης για τα εμβόλια κατά του Covid-19, από τα ελληνικά μέσα μαζικής ενημέρωσης.

²² https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/ip_20_2466

²³ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/ip_20_2466

Πριν από την κυκλοφορία των εμβολίων, στις 26.09.2020²⁴, το απογευματινό δελτίο ειδήσεων του mega έκανε λόγο για το πειραματικό και τελικό στάδιο των κλινικών δοκιμών, στο οποίο βρίσκονται 11 εμβόλια, τονίζοντας αφενός τη μάχη που δίνουν οι φαρμακευτικές εταιρίες, προκειμένου να παραδώσουν έγκαιρα τα εμβόλια στους πολίτες, αλλά και την προθυμία εθελοντών να εμβολιαστούν. Μια τέτοια τοποθέτηση από τους δημοσιογράφους περνάει το αισιόδοξο μήνυμα στους τηλεθεατές ότι το εμβόλιο θα αποτελέσει σύντομα τη λύση για την πανδημία που ταλανίζει όλο τον κόσμο και αυτός ήταν και ο κύριος σκοπός εκείνη την περίοδο, με τον αριθμό των κρουσμάτων να πολλαπλασιάζεται καθημερινά.

Στις 10.11.2020, στο πρωινό δελτίο ειδήσεων του OPEN TV²⁵, έγινε απευθείας σύνδεση με ερευνητή, ο οποίος επίσης αναφέρθηκε στο ελπιδοφόρο μήνυμα για τους επικείμενους εμβολιασμούς, υποστηρίζοντας πως η τεχνολογία των γενετικών εμβολίων προσπαθεί να αναπτυχθεί εδώ και 25 χρόνια και η πανδημία είναι εκείνη που επιτάχυνε τις διαδικασίες εξαιτίας της τεράστιας ανάγκης που δημιουργήθηκε, με σύμμαχο σε αυτό αφενός την τεχνολογία, και αφετέρου τη χρηματοδότηση που δόθηκε από κυβερνήσεις και οργανισμούς. Στην εκπομπή μίλησε και Καθηγητής Κλινικής Φαρμακολογίας, ο οποίος συμφώνησε πως το μήνυμα για το εμβόλιο της Pfizer είναι ελπιδοφόρο και δε βρίσκεται πλέον σε πειραματικό στάδιο, υπογραμμίζοντας τον υποδειγματικό χαρακτήρα της εταιρίας, η οποία δε σπατάλησε τα χρήματα των εθνών και δούλεψε σκληρά για το καλύτερο αποτέλεσμα. Στο σημείο αυτό, διαπιστώνεται πως τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης, στην προσπάθειά τους να πείσουν τους πολίτες να εμβολιαστούν, καθησυχάζοντάς τους παράλληλα, καλούσαν καθημερινά Επιστήμονες του κλάδου υγείας, οι οποίοι διαθέτουν όλες τις γνώσεις και μπορούν να έχουν μια πιο εμπειρισταωμένη άποψη επί τέτοιων ζητημάτων, ώστε να τοποθετηθούν αναφορικά με την επερχόμενη κυκλοφορία του εμβολίου κατά του Covid-19.

Λίγες ημέρες αργότερα και πιο κοντά στην έναρξη της κυκλοφορίας των εμβολίων στην Ελλάδα, στο απογευματινό δελτίο ειδήσεων του mega στις 26.12.2020²⁶, έγινε απευθείας σύνδεση με ανταποκριτή στις Βρυξέλλες, ο οποίος παρουσίασε βήμα-βήμα μέσα από τις εγκαταστάσεις της Pfizer, τη διαδικασία παραγωγής του εμβολίου,

²⁴ <https://www.megatv.com/2020/09/26/stin-teliki-fasi-dokimn-kai-tetarto-emvolio-kata-tou-covid-19/>

²⁵ <https://www.tvopen.gr/watch/46360/dhmhttrshkoybelasgiaprothforaexoymetosolpidoforomhnyamakatoiyoy>

²⁶ <https://www.megatv.com/2020/12/26/to-mega-sto-ergostasio-tis-pfizer-vima-vima-i-para-gogi-kai-syskeyasia-tou-emvoliou/>

αναφέροντας πως θα είναι το «καλύτερο δώρο της χρονιάς» που θα λάβουν οι Ευρωπαίοι πολίτες, περνώντας έτσι ένα αισιόδοξο μήνυμα για όλους τους ανθρώπους, οι οποίοι τους τελευταίους μήνες βίωναν μια πρωτόγνωρη κατάσταση αβεβαιότητας και άγχους.

Κατά την περίοδο έναρξης των εμβολιασμών στην Ελλάδα, αποφασίστηκε να λάβουν το εμβόλιο πρώτα οι υγειονομικοί, οι οποίοι βρισκόντουσαν καθημερινά εκτεθειμένοι στον ιό και ήταν εκείνοι που έπρεπε να προστατευτούν κατά προτεραιότητα. Στις 4-01-2021, στην ενημερωτική εκπομπή «... από τις έξι» στο κανάλι της ΕΡΤ1²⁷, αρχικά έγινε αναφορά στις διεθνείς εξελίξεις σχετικά με το εμβόλιο και συγκεκριμένα προβλήθηκε ένα απόσπασμα από την ομιλία του Anthony Fauci, Αμερικανού ιατρού-ανοσολόγου, και πρώην επικεφαλής ιατρικού συμβούλου του προέδρου έως το 2022, ο οποίος μίλησε για ορισμένες δυσλειτουργίες στις Ηνωμένες Πολιτείες, ωστόσο όμως έδειξε τη θετική άποψή του για το εμβόλιο, δηλώνοντας ότι μπορούν να επιτευχθούν ακόμα και 1 εκατομμύριο εμβολιασμοί την ημέρα (1.16.00"). Στη συνέχεια, έγινε απευθείας σύνδεση με την Διευθύντρια της Πνευμονολογικής Κλινικής στο Νοσοκομείο «Σωτηρία», στην οποία ετέθησαν ορισμένα ερωτήματα, προς ενημέρωση του κοινού σχετικά με την πανδημία, την εξάπλωση αυτής και την πορεία των εξελίξεων στην χώρα, ενώ τέλος, έγινε ενημέρωση ως προς τον αριθμό των Υγειονομικών που έχουν ήδη λάβει την πρώτη δόση του εμβολίου, με βάση την επιχείρηση «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ», όπως αναφέρεται στη λεζάντα της εκπομπής (3.12.00').

Εκτός από την κάλυψη των ειδήσεων για την πανδημία του κορονοϊού και την κυκλοφορία του εμβολίου για την αντιμετώπιση αυτού από τα τηλεοπτικά κανάλια, γράφτηκαν και χιλιάδες άρθρα, τα οποία κυκλοφόρησαν τόσο στις έντυπες εφημερίδες, όσο και στις διαδικτυακές.

Στην διαδικτυακή εφημερίδα «ΤΑ ΝΕΑ», αναρτήθηκε στις 19/08/2021, το άρθρο σχετικά με την «υπερανοσία» που προσφέρει το εμβόλιο κατά του Covid-19, δίνοντας ελπίδες για τα νέα εμβόλια που επρόκειτο να κυκλοφορήσουν, τα οποία θα παρέχουν μεγαλύτερη προστασία και από άλλους κορονοϊούς. Πιο συγκεκριμένα, από το άρθρο προκύπτει ότι ορισμένα άτομα που προσβλήθηκαν από τον κορονοϊό του SARS στην προηγούμενη δεκαετία απέκτησαν "υπερανοσία" όταν εμβολιάστηκαν με το εμβόλιο κατά της νόσου του COVID-19. Αυτό σημαίνει ότι τα άτομα αυτά παρήγαγαν

²⁷ <https://archive.ert.gr/04ian2021-apo-tis-exi/>

αντισώματα που προλαμβάνουν όχι μόνο τον πανδημικό κορονοϊό (SARS-CoV-2) αλλά και άλλους κορονοϊούς που προέρχονται από παγκόσμια διάδοση, όπως αυτοί που προέρχονται από παγκόσμιες πανδημίες που προκαλούνται από κορονοϊούς που βρίσκονται σε παγκόσμιες διαστάσεις όπως οι πανδημίες SARS. Ως αποτέλεσμα, το φαινόμενο αυτό προσφέρει νέες ελπίδες για την ανάπτυξη εμβολίων που μπορεί να προστατεύσουν από διάφορες μορφές κορονοϊού, ενισχύοντας την προστασία από μελλοντικές πανδημίες²⁸. Έτσι, διαπιστώνεται για ακόμη μια φορά πως μέσω του διαδικτύου, τα μέσα ενημέρωσης στην Ελλάδα, επεδίωξαν την προβολή αισιόδοξων μηνυμάτων στο κοινό, προκειμένου να καθησυχάσουν το κλίμα ανησυχίας και φόβου που επικρατούσε, προβάλλοντας στο συγκεκριμένο άρθρο επιστημονικές ανακαλύψεις κι από άλλα μέρη του κόσμου.

Στην εφημερίδα «το Βήμα», η οποία κυκλοφόρησε την Κυριακή 26/09/2021, η Δρ. Ιωάννα Σουφλήρη, Βιολόγος-Δημοσιογράφος, δημοσιεύει ένα άρθρο, στο οποίο αποτυπώνει τη γενική εικόνα που επικρατεί στην Ελλάδα, όταν πρόκειται να καλυφθούν επιστημονικά ζητήματα και συγκεκριμένα, θέματα που αφορούν την υγεία και τη Βιολογία, τονίζοντας την έλλειψη αναγνώρισης της προσφοράς των Βιολόγων στη χώρα μας κατά την περίοδο της πανδημίας και ειδικότερα κατά τη διαδικασία ανάπτυξης των μοριακών τεστ, σε αντίθεση με άλλες χώρες του εξωτερικού²⁹.

ΒΙΟΛΟΓΙΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

ΙΩΑΝΝΑ ΣΟΥΦΛΕΡΗ
soufleri@tovima.gr

Το 2016, ο ιάπωνας κυτταρικός βιολόγος Yoshinori Ohsumi τιμήθηκε με το βραβείο Νομπελ Ιατρικής, και μάλιστα εξ ολοκλήρου, για τη δουλειά του σχετικά με την αυτοφαγία, τον μηχανισμό μέσω του οποίου τα κύτταρά μας διαχειρίζονται τον υποσιτισμό, τις λοιμώξεις και ορισμένους καρκίνους. Το 2017, το Νομπελ Ιατρικής μοιράστηκαν τρεις βιολόγοι-γενετιστές. Στη βιολογική έρευνα είχε αφιερωθεί ο γιατρός Harvey J. Alter, ο οποίος μοιράστηκε το βραβείο του 2020 με τον βιολόγο Michael Houghton και τον βιοχημικό (η Βιοχημεία είναι κλάδος της Βιολογίας) Charles Rice. Αντίστοιχη είναι και η εικόνα στα βραβεία Νομπελ Χημείας, όπου η παρουσία των βιολόγων μεταξύ των τιμωμένων είναι ιδιαίτερα έντονη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο βρετανός μοριακός βιολόγος Gregory Winter (2018), ο οποίος τιμήθηκε για την εργασία του σχετικά με τη θεραπευτική χρήση των μονοκλωνικών αντισωμάτων (τα οποία μεταξύ άλλων βρίσκονται πίσω από τις θεραπείες ενάντια στην COVID-19). Τα παραπάνω επιβεβαιώνουν περίτρανα τη μεγάλη επίδραση της επιστήμης του 21ου αιώνα, όπως συχνά αποκαλείται η Βιολογία, στη σύγχρονη Ιατρική. Στην πραγματικότητα δεν νοείται ιατρική ακριβείας χωρίς τη Βιολογία! Ομοίως, η ανάπτυξη και διενέργεια των μοριακών διαγνωστικών τεστ για τον SARS-CoV-2 καθώς και ο γενετικός χαρακτηρισμός των νέων στελεχών ήταν και παραμένει μέρος της προσφοράς των βιολόγων στη διαχείριση της πανδημίας. Φαίνεται όμως ότι στην Ελλάδα του 2021 οι βιολόγοι οι οποίοι εργάζονται στον χώρο της υγείας δεν χαιρούν της αναγνώρισης που απολαμβάνουν οι συνάδελφοί τους διεθνώς: όπως μας πληροφορεί επιστολή της Πανελληνίας Ένωσης Βιοεπιστημονών (ΠΕΒ), πρόσφατη εισήγηση (21/7/21) του Κεντρικού Συμβουλίου Υγείας (ΚΕΣΥ) προτείνει την «αφθονία» των βιολόγων, οι οποίοι δεν θα μπορούσαν να υπογράφουν μόνοι τους ούτε για την υποβολή ερευνητικών προτάσεων σε θέματα Βιολογίας! Με άλλα λόγια, για το ΚΕΣΥ οι βιολόγοι δεν θεωρούνται αυθόρμητοι επιστήμονες! Με δεδομένο ότι τον Ιούλιο πρόεδρος του ΚΕΣΥ ήταν η σημερινή υφυπουργός Υγείας Μίνα Γκάγκα, διερωτάται κανείς αν η κυρία υφυπουργός αγνοεί τη θέση της Βιολογίας στη σύγχρονη επιστήμη. Και αν την αγνοεί, ξεχνά άραγε τις δημόσιες ευχαριστίες του Πρωθυπουργού αλλά και των μελών της επιτροπής διαχείρισης της πανδημίας για τη συμβολή των ερευνητών βιολόγων σε αυτή; Μήπως είναι καιρός, τώρα που βρίσκεται σε μια θέση αυξημένης ευθύνης, να θέσει το καλό της χώρας πάνω από συνεχιζόμενες σκοπιμότητες;

Εικόνα 4. Άρθρο της Βιολόγου-Δημοσιογράφου Ιωάννας Σουφλήρη στην εφημερίδα "ΤΟ ΒΗΜΑ" Science (26/09/2021)

²⁸ <https://www.tanea.gr/2021/08/19/health/to-emvolio-covid-19-prosferei-yperanosia-se-osous-eixan-epizisei-apo-sars/>

²⁹ ΤΟ ΒΗΜΑ, Science 26/09/2021

Τα περισσότερα άρθρα που γράφτηκαν κατά την περίοδο της κυκλοφορίας των εμβολίων, αλλά και κατά τη διάρκεια των εμβολιασμών, διαπιστώνεται ότι είχαν ως στόχο κυρίως την πληροφόρηση των αναγνωστών σχετικά με τις εξελίξεις παγκοσμίως. Ειδικότερα:

1. Στις 11/11/2020, στην ηλεκτρονική έκδοση της εφημερίδας «ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ»³⁰, δίνονται πληροφορίες σχετικά με το εμβόλιο της Pfizer και την αποτελεσματικότητά του, όπως αποδεικνύεται βάσει ερευνών, αποσκοπώντας στην προτροπή των πολιτών να εμβολιαστούν, ενώ στη συνέχεια αναφέρει τις ομάδες που θα έχουν προτεραιότητα στη λήψη του εμβολίου.
2. Λίγους μήνες μετά την έναρξη των εμβολιασμών, στο από 13/07/2021 άρθρο της διαδικτυακής εφημερίδας «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ»³¹, η αρθρογράφος παραθέτει μια σειρά θετικών αποτελεσμάτων που έχει επιφέρει η τεχνολογία mRNA, η οποία αναδείχθηκε μέσω του εμβολίου για την αντιμετώπιση της πανδημίας του κορονοϊού, παρόλο που είχαν προηγηθεί πολλά έτη ερευνών, οι οποίες δεν προχωρούσαν εξαιτίας της έλλειψης χρηματοδότησης, ενώ παράλληλα μεταφέρει ένα πολύ ελπιδοφόρο μήνυμα δίνοντας υποσχέσεις της νέας τεχνολογίας για την θεραπεία σοβαρών ασθενειών στο μέλλον. Λίγο αργότερα, και συγκεκριμένα στις 4/08/2021 στην ίδια εφημερίδα δημοσιεύθηκε μια μελέτη καθηγητών Ιατρικής και Φαρμακευτικής, η οποία αναλύει την αντίδραση του ανοσοποιητικού συστήματος έναντι ορισμένων μορίων RNA που παράγονται κατά τη διαδικασία παρασκευής του αγγελιαφόρου RNA (mRNA) για τα εμβόλια. Στη συνέχεια εξηγεί πως τα εξαιρετικά σπάνια περιστατικά περικαρδίτιδας ή μυοκαρδίτιδας που συνδέονται με τα εμβόλια mRNA, όπως αυτά κατά της COVID-19, οφείλονται σε αντιδράσεις του ανοσοποιητικού συστήματος σε αυτά τα μόρια RNA, όμως η μελέτη γενικότερα υπογραμμίζει την ασφάλεια και την αποτελεσματικότητα των εμβολίων mRNA, παρέχοντας πληροφορίες που μπορούν να συμβάλουν στην ασφαλέστερη χρήση τους όχι μόνο για την νόσο του κορονοϊού (COVID-19) αλλά και για άλλες ασθένειες, ενώ τέλος, επισημαίνεται η σημασία της σωστής

³⁰ <https://www.protothema.gr/world/article/1064257/emvolio-pfizer-pos-tha-sudirithei-poioti-tha-to-la-voun-protoi/>

³¹ <https://www.kathimerini.gr/world/561429424/technologia-mrna-iatriki-epanastasi-me-polles-efarmoges/>

αποθήκευσης και χειρισμού των εμβολίων mRNA για την αποφυγή ανεπιθύμητων ανοσολογικών αντιδράσεων³².

3. Στις 24/05/2021, δημοσιεύθηκε στη διαδικτυακή εφημερίδα «ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ» άρθρο, το οποίο υποδεικνύει τις ανησυχητικές παρενέργειες από το εμβόλιο κατά του Covid. Συγκεκριμένα, στο εν λόγω άρθρο η πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής Εμβολιασμών, παρουσίασε τις αναμενόμενες παρενέργειες μετά τον εμβολιασμό, καθιστώντας σαφές ότι πολλές από αυτές είναι φυσιολογικές όπως ο πόνος στο χέρι, ο τοπικός ερεθισμός, ο πυρετός, η κεφαλαλγία και η ατονία. Ωστόσο, υπογράμμισε ότι παρενέργειες όπως επίμονη κεφαλαλγία, πόνος στον θώρακα, προβλήματα στην όραση κ.α. αποτελούν συμπτώματα θρομβώσεων, που παραμένουν όμως σπάνιες επιλοκές. Αναφέρθηκε ότι μέχρι στιγμής έχει καταγραφεί μόνο ένα περιστατικό θρόμβωσης στην Ελλάδα, το οποίο έχει αναφερθεί και στον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Φαρμάκων (ΕΟΦ).³³
4. Λίγο αργότερα, στις 3/12/2021, στη διαδικτυακή εφημερίδα efsyn.gr, δημοσιεύτηκε άρθρο σχετικά με το συνδυασμό των εμβολίων και την αποτελεσματικότητα αυτών. Ειδικότερα, στο συγκεκριμένο άρθρο δίνονται τα αποτελέσματα της έρευνας με την ονομασία "COV-BOOST", η οποία αξιολόγησε την αποτελεσματικότητα της τρίτης δόσης ενισχυτικού εμβολίου κατά της COVID-19 στην Ευρώπη. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η αυξημένη ανοσοποίηση μετά τη χορήγηση της τρίτης δόσης διαφέρει ανάλογα με το είδος του εμβολίου, καθώς τα εμβόλια mRNA (όπως Pfizer/BioNTech και Moderna) φαίνεται να παρέχουν σημαντικότερη αύξηση στα επίπεδα αντισωμάτων συγκριτικά με τα εμβόλια παλαιού τύπου. Περαιτέρω, αναφέρεται ότι οι επιστήμονες υπογραμμίζουν ότι ο εμβολιασμός παραμένει αποτελεσματικός, με τις παρενέργειες να είναι συνήθως ήπιες και ότι τα αποτελέσματα αυτά αναμένεται να συμβάλλουν στην καθοριστική ρύθμιση των πολιτικών για τη χορήγηση ενισχυτικών δόσεων παγκοσμίως³⁴. Έτσι, διαπιστώνεται από τα παραπάνω άρθρα ότι συνολικά στοχεύουν στην ενημέρωση του κοινού σχετικά με τις παρενέργειες των εμβολίων, αλλά και την αποτελεσματικότητα των

³² <https://www.kathimerini.gr/society/561456532/koronoios-meleti-gia-ta-emvolia-mrna/>

³³ <https://www.protothema.gr/greece/article/1127044/emvoliasmos-poi-es-parenergeies-prepei-na-mas-anisuhisoun/>

³⁴ https://www.efsyn.gr/epistimi/epistimonika-nea/321997_poi-i-syndyasmoi-embolion-prosferoy-n-ti-mega-lyteri

εμβολίων, ενώ ταυτόχρονα επιχειρούν να διασφαλίσουν ότι οι πολίτες θα αντιμετωπίζουν με λογική τυχόν ανησυχίες τους, δίνοντας έμφαση στη σπανιότητα των σοβαρών παρενεργειών, για αυτόν το λόγο παρατίθενται και οι απόψεις και έρευνες διαφόρων επιστημόνων και από άλλα κράτη.

Από την άλλη, υπήρξαν και διάφορα άρθρα, τα οποία αναφέρθηκαν στα μέτρα που λήφθηκαν από την κυβέρνηση για την αντιμετώπιση της πανδημίας, μετά την κυκλοφορία των εμβολίων και αναλόγως εάν οι πολίτες ήταν εμβολιασμένοι ή όχι. Ειδικότερα:

1. Στις 3/07/2021, κατά την περίοδο δηλαδή που ξεκινούσαν οι καλοκαιρινές διακοπές, στην εφημερίδα CNN Greece, δημοσιεύθηκε άρθρο με τα νέα έκτακτα μέτρα που λήφθηκαν από την κυβέρνηση για τη λειτουργία σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, καθώς και την πρόσβαση των πολιτών σε διάφορους χώρους, με σκοπό την αντιμετώπιση της πανδημίας του COVID-19, σύμφωνα με την Κοινή Υπουργική Απόφαση που θα ίσχυε από 5 Ιουλίου. Το άρθρο περιγράφει λεπτομερώς τις οδηγίες για τους ταξιδιώτες, καθώς και τα μέτρα που πρέπει να τηρούνται για την επιβίβαση σε πλοία και άλλα μέσα μεταφοράς, στα οποία συμπεριλαμβάνονται η επίδειξη κατά την επιβίβασή τους, πιστοποιητικών εμβολιασμών ή νόσησης και αρνητικών ελέγχων για κορονοϊό COVID-19 με τη μέθοδο PCR³⁵. Ο σκοπός του άρθρου είναι να ενημερώσει το κοινό για τα νέα μέτρα και τις οδηγίες που επηρεάζουν την κίνηση των πολιτών και τη λειτουργία διάφορων επιχειρήσεων και χώρων, με στόχο την ασφαλή αντιμετώπιση της πανδημίας. Λίγους μήνες αργότερα, ξεκίνησαν να κυκλοφορούν άρθρα για νέα μέτρα που ενδέχεται να υποβληθούν στους μη εμβολιασμένους.
2. Το από 8/01/2022 άρθρο της EFSYN, αναφέρει ότι η κυβέρνηση εξετάζει νέα μέτρα, περιλαμβανομένης της πιθανής επιβολής περιορισμών στους μη εμβολιασμένους πολίτες, καθώς υποστηρίζεται ότι η κυβέρνηση εξετάζει επίσης την υποχρεωτικότητα του εμβολιασμού με ηλικιακά κριτήρια, ενώ συζητούνται πιθανοί νέοι περιορισμοί στην εστίαση. Σύμφωνα με τα λεγόμενα του αναπληρωτή Υπουργού Εσωτερικών δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο νέων

³⁵ <https://www.cnn.gr/ellada/story/272631/koronoios-ola-ta-nea-metra-poy-isxyoun-apo-deytera-dimosieytike-i-kya>

περιορισμών και η πιθανή παράταση του προστίμου για τους άνω των 60 που δεν έχουν εμβολιαστεί³⁶. Επομένως, διαπιστώνεται ότι το άρθρο επικεντρώνεται στην ανησυχία για την εξάπλωση του ιού και τις πιθανές αντιδράσεις της κυβέρνησης, με τη σκέψη για νέα μέτρα, συμπεριλαμβανομένης της εξέτασης περιορισμών στους μη εμβολιασμένους, επισημαίνοντας παράλληλα τη σημασία του εμβολιασμού. Δηλαδή, για ακόμη μια φορά επιχειρείται να δοθεί έμφαση, από τα μέσα ενημέρωσης, στη σημασία που έχει ο εμβολιασμός για την αντιμετώπιση της πανδημίας, αναφέροντας όμως και τις προειδοποιήσεις της κυβέρνησης σε περίπτωση που κάποιοι πολίτες, επιθυμούν να παραμείνουν ανεμβολίαστοι.

Συνοπτικά, από την επισκόπηση όλων των παραπάνω μεταδόσεων από τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης, είτε μέσω του διαδικτύου, είτε μέσω τηλεοπτικών εκπομπών αλλά και έντυπων εφημερίδων, αναφορικά με τις εξελίξεις για την κυκλοφορία των εμβολίων στην Ελλάδα και την πορεία των εμβολιασμών, προκύπτει ότι αρχικά τα μέσα μετέφεραν την είδηση για την κυκλοφορία του εμβολίου, υποδεικνύοντας τον αγώνα των φαρμακευτικών εταιριών για την έγκαιρη παράδοση των εμβολίων και τη προθυμία των εθελοντών να εμβολιαστούν, ενώ τα εμβόλια παρουσιάστηκαν ως η λύση στην αντιμετώπιση της πανδημίας, περνώντας αισιόδοξα μηνύματα στο κοινό. Η παρουσίαση των ειδήσεων συνήθως συνοδευόταν από συνεντεύξεις ειδικών με την προβολή θετικών μηνυμάτων από εκπροσώπους της βιοφαρμακευτικής βιομηχανίας, ενισχύοντας την εμπιστοσύνη στα εμβόλια κατά του ιού. Περαιτέρω, αποδεικνύεται ότι τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης, μέσω άρθρων και ρεπορτάζ, προσπάθησαν να προβάλλουν θετικά μηνύματα σχετικά με τα εμβόλια κατά του COVID-19, υπογραμμίζοντας τις ελπίδες για νέα εμβόλια που θα παρέχουν μεγαλύτερη προστασία από κορονοϊούς γενικά, παρουσιάζοντας επιστημονικές ανακαλύψεις από άλλα μέρη του κόσμου, με έμφαση στην τεχνολογία mRNA και τα θετικά αποτελέσματα που έχει φέρει, άλλα επισημαίνοντας την έλλειψη αναγνώρισης της προσφοράς των Βιολόγων στη χώρα κατά την πανδημία, αναδεικνύοντας τη σημασία της επιστήμης σε κρίσιμες στιγμές και άλλα υποστηρίζοντας την αποτελεσματικότητα του εμβολιασμού για την αντιμετώπιση της πανδημίας.

³⁶ https://www.efsyn.gr/politiki/kybernisi/326653_exetazoy-n-kai-nea-metra-gia-toys-mi-emboliasmenouys

Τέλος, γίνεται αναφορά στα νέα μέτρα και τις οδηγίες που επηρεάζουν την κίνηση των πολιτών και τη λειτουργία διάφορων επιχειρήσεων και χώρων λόγω της πανδημίας, παρουσιάζοντας λεπτομερώς τα νέα μέτρα που εξέταζε η κυβέρνηση, με έμφαση στους μη εμβολιασμένους, υπογραμμίζοντας την πιθανή επιβολή περιορισμών σε αυτήν την ομάδα, αναφέροντας τη σκέψη για υποχρεωτικό εμβολιασμό με ηλικιακά κριτήρια. Έτσι, επισημαίνεται και πάλι η σημασία του εμβολιασμού, κάνοντας αναφορά στις προσπάθειες της κυβέρνησης να αντιμετωπίσει την εξάπλωση του ιού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

4.1 Ερευνητική μέθοδος

Αρχικά, η ερευνητική διαδικασία διακρίνεται σε ποιοτική και ποσοτική, αναλόγως με το θέμα που επιδιώκει να ερευνήσει ο ερευνητής. Στην ποσοτική προσέγγιση εξετάζεται τι συμβαίνει αναφορικά με το ερευνώμενο ζήτημα, ενώ στην ποιοτική προσέγγιση εξετάζονται οι λόγοι που συμβαίνει. Σύμφωνα με τους Denzin και Lincoln (2005), η ποιοτική έρευνα είναι μια δραστηριότητα που τοποθετεί τον παρατηρητή στον κόσμο, μετατρέποντας τον κόσμο σε μια σειρά από πρακτικές, όπως αναπαραστάσεις, σημειώσεις, συνεντεύξεις, φωτογραφίες, ηχογραφήσεις και συνομιλίες. Έτσι, δίνεται μια ερμηνευτική και νατουραλιστική προσέγγιση για τον κόσμο, όπου οι ερευνητές μελετούν τα πράγματα στο φυσικό τους περιβάλλον, προσπαθώντας να ερμηνεύσουν τα νοήματα όπως αυτά δίνονται από τους ανθρώπους (Denzin & Lincoln, 2005). Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιείται η ποιοτική μέθοδος, καθώς θεωρήθηκε η καταλληλότερη.

Η ποιοτική έρευνα ξεκινάει μέσα από υποθέσεις και μελέτη ερευνητικών προβλημάτων, διερευνώντας το νόημα που δίνουν ομάδες ανθρώπων σε ένα κοινωνικό πρόβλημα, ώστε στη συνέχεια οι ποιοτικοί ερευνητές να συλλέξουν τα δεδομένα που προκύπτουν από το φυσικό αυτό περιβάλλον, να τα αναλύσουν και να τα παρουσιάσουν μέσα από τις φωνές των συμμετεχόντων, δίνοντας με τον τρόπο αυτό είτε μια ερμηνεία στο πρόβλημα, είτε κάνοντας έκκληση για δράση προς την επίλυση αυτού (Creswell, 2007). Μερικά από τα χαρακτηριστικά της ποιοτικής έρευνας είναι, αρχικά, το φυσικό περιβάλλον, στο οποίο οι μελετητές τείνουν να συλλέγουν τις πληροφορίες τους, δηλαδή στον τόπο, όπου οι συμμετέχοντες βιώνουν ένα πρόβλημα, συγκεντρώνοντας οι ίδιοι τα δεδομένα τους, μέσα από έγγραφα και παρατηρήσεις, χωρίς να βασίζονται σε ερωτηματολόγια ή έρευνες άλλων. Περαιτέρω, οι ποιοτικοί ερευνητές χρησιμοποιούν πολλαπλές πηγές για τη συλλογή των δεδομένων τους, όπως συνεντεύξεις, έγγραφα κ.α., και στη συνέχεια οργανώνουν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους σε κατηγορίες, μέσα από μια επαγωγική διαδικασία, ξεκινώντας από τη βάση των θεμάτων τους, μέχρι να καταλήξουν σε ένα ολοκληρωμένο σύνολο θεμάτων. Άλλα χαρακτηριστικά είναι η εστίαση στα νοήματα που δίνουν οι συμμετέχοντες σε

ένα ζήτημα, ο αναδυόμενος σχεδιασμός της έρευνας, ο οποίος μπορεί να αλλάξει κατά την πορεία της έρευνας, καθώς ενδέχεται να μεταβληθούν τα δεδομένα, αλλά και η ερμηνευτική έρευνα, κατά την οποία οι μελετητές προσπαθούν να δώσουν μια ερμηνεία σε όσα βλέπουν και κατανοούν.

Η ποιοτική έρευνα διεξάγεται συνήθως, όταν πρόκειται να μελετηθεί ένα ζήτημα, το οποίο είναι σύνθετο και χρειάζεται λεπτομερή κατανόηση. Επομένως, αυτές οι λεπτομέρειες μπορούν να εξακριβωθούν μόνο με την απευθείας επικοινωνία με ανθρώπους, επιτρέποντάς τους να μοιραστούν τη δική τους ιστορία. Έτσι, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να ακουστεί η φωνή τους, οι ερευνητές είναι σε θέση να κατανοήσουν σε βάθος τα πλαίσια στα οποία οι συμμετέχοντες βίωσαν ένα πρόβλημα (Creswell, 2007).

4.2 Σκοπός της έρευνας

Ο βασικός σκοπός της παρούσας ερευνητικής διαδικασίας είναι να αναδείξει τις προκλήσεις, με τις οποίες ήρθαν αντιμέτωποι οι δημοσιογράφοι που κάλυπταν τις ειδήσεις στα ελληνικά μέσα ενημέρωσης, κατά τη δύσκολη περίοδο της κυκλοφορίας των εμβολίων κατά της νόσου του κορονοϊού. Επιδιώκεται η ανάλυση σε βάθος του εν λόγω ζητήματος, δηλαδή ο τρόπος που διαχειρίστηκαν τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης μια τέτοια νέα πληροφορία του επιστημονικού κλάδου της υγείας. Πιο συγκεκριμένα, θα εξεταστεί εάν ήταν έτοιμα τα ελληνικά μέσα να μεταδώσουν αυτήν την είδηση, πως διαχειρίστηκαν την κατάσταση εν μέσω της πανδημίας οι επαγγελματίες του χώρου, αλλά και το σύνολο των προβλημάτων που αντιμετώπιζαν τόσο όλο το διάστημα που ήταν σε εξέλιξη η διαδικασία παραγωγής του εμβολίου, αλλά και αμέσως μόλις ξεκίνησε η κυκλοφορία του και όφειλαν να διαδώσουν την είδηση αυτή, με σκοπό την προστασία της δημόσιας υγείας.

Τα ερωτήματα αυτά αποτελούν και τον κύριο λόγο, που επιλέχθηκε η χρήση της ποιοτικής έρευνας στην παρούσα εργασία, καθώς επιχειρείται η ανάλυση ενός θέματος, του οποίου οι δυσκολίες δεν μπορούν να μετρηθούν με ποσοτικά δεδομένα, εφόσον πρόκειται να διερευνηθεί ένα τόσο πρόσφατο ζήτημα που αφορά την επιστήμη της υγείας, για το οποίο μόνο η επαφή με τους δημοσιογράφους που αντιμετώπισαν τις δυσκολίες κάλυψης του θέματος της κυκλοφορίας του εμβολίου κατά του κορονοϊού,

εν μέσω της πανδημίας Covid-19, μπορούν να βοηθήσουν στην έρευνα, σε συνδυασμό με την έρευνα των άρθρων που γράφτηκαν εκείνη την περίοδο.

4.3 Πηγές της έρευνας

4.3.1 Συνεντεύξεις

Όταν ο ερευνητής επιλέγει να χρησιμοποιήσει την ποιοτική μέθοδο, ξεκινάει να καταγράφει, τι παρατηρεί, να κρατάει σημειώσεις και να λαμβάνει συνεντεύξεις, ώστε στο τέλος να μπορεί να περιγράψει και να ερμηνεύσει τα φαινόμενα που μελετά ακριβώς όπως είναι στην πραγματικότητα. Για το λόγο αυτό οφείλει πάντα είναι ενεργός, χρησιμοποιώντας κάθε χρήσιμο στοιχείο από αυτά που συναντά και παρατηρεί, μέχρι και τον τρόπο που μιλούν οι συμμετέχοντες (Eisner, 1991: 217). Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να συνδυάσει με λογικό τρόπο τα δεδομένα του, ώστε να καταλήξει στο σωστό συμπέρασμα και αφού τα συλλέξει να συνεχίσει με την ερμηνεία αυτών, βασιζόμενος παράλληλα στην υπάρχουσα βιβλιογραφία (Eisner, 1991: 36). Όμως, ένας ερευνητής είναι περισσότερο πιθανό να επιλέξει την ποιοτική έρευνα όταν ενδεχομένως δεν υπάρχει επαρκής βιβλιογραφία ή ακόμα και καθόλου προηγούμενες έρευνες για το συγκεκριμένο ζήτημα (Creswell, 2007). Η πιο συνηθισμένη μέθοδος για τη συλλογή ποιοτικών δεδομένων είναι η λήψη συνεντεύξεων, οι οποίες μπορούν να έχουν διάφορες μορφές. Αρχικά υπάρχει η δομημένη συνέντευξη, κατά την οποία ο ερευνητής ακολουθεί τον ίδιο ακριβώς τρόπο για τη λήψη των συνεντεύξεων, χρησιμοποιώντας ένα σύνολο προκαθορισμένων ερωτήσεων, χωρίς να αλλάζει τη σειρά που απαντώνται ή να προσθέτει και αφαιρεί κάποια κατά την πορεία, ώστε εν θέλει τα αποτελέσματα να μπορούν να κωδικοποιηθούν για να χρησιμοποιηθούν στην τελική ανάλυση. Μια δεύτερη μέθοδος είναι η μη δομημένη συνέντευξη, στην οποία δεν υφίσταται συγκεκριμένο πλάνο διατυπωμένων ερωτήσεων, αλλά με βάση το θέμα που εξετάζεται, διαμορφώνεται το περιεχόμενο κατά την αλληλεπίδραση μεταξύ του ερευνητή και του ερωτώμενου, καθώς ο πρώτος έχει την ευελιξία να υποβάλλει όσες ερωτήσεις επιθυμεί, προκειμένου να εξετάσει σε βάθος κρίσιμα ζητήματα για τη μελέτη του. Τέλος, ένας ερευνητής μπορεί να επιλέξει την ημιδομημένη συνέντευξη, η οποία είναι ο συνδυασμός των δύο παραπάνω μεθόδων, δηλαδή η χρήση προκαθορισμένων ερωτήσεων, η διάταξη των οποίων ενδέχεται να τροποποιηθεί όπου κρίνεται απαραίτητο, με τη χρήση ερωτήσεων ανοικτού τύπου, ώστε να υπάρχει

καλύτερη κατανόηση του θέματος που ερευνάται³⁷. Βασική αρχή για τις συνεντεύξεις, είναι πάντα ο συνεντευκτής να καλλιεργεί ένα φιλικό και ευχάριστο κλίμα μεταξύ του υποκειμένου και του ίδιου.

Στην παρούσα εργασία χρησιμοποιείται η ημιδομημένη έρευνα, καθώς θεωρήθηκε η καταλληλότερη για τη μελέτη του ζητήματος της κάλυψης της είδησης της κυκλοφορίας του εμβολίου κατά του Covid-19, εφόσον αφενός δεν είναι εφικτό να εξαχθούν κωδικοποιημένα αποτελέσματα για ένα θέμα, που αφορά ένα ιδιαίτερα περίπλοκο ζήτημα, το οποίο όσο μελετάται, τόσο περισσότερα ερωτήματα γεννιούνται, και υπάρχουν πολλές πιθανότητες να αλλάξουν την πορεία της έρευνας, προσφέροντας έτσι αυξημένη κατανόηση του προβλήματος.

Για την ορθή λήψη μιας συνέντευξης, ο ερευνητής οφείλει να έχει διαμορφώσει από πριν ένα πλάνο, ώστε να επιλέξει ποιος είναι κατάλληλος να ερωτηθεί για το εν λόγω ζήτημα, γιατί είναι σημαντική η άποψή του και ποιες πληροφορίες είναι σημαντικό να ληφθούν κατά τη συνέντευξη. Για το λόγο αυτό γίνεται επιλογή ερωτώμενων, οι οποίοι διαθέτουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του πληθυσμού για το θέμα που ερευνάται, ενώ προηγουμένως έχουν σχεδιαστεί οι βασικοί θεματικοί άξονες της συνέντευξης, οι οποίοι συνάδουν με τα ερευνητικά ερωτήματα και το στόχο της έρευνας (Κεδράκα, Κ. (2008). Στη συνέχεια, μετά την ολοκλήρωση των συνεντεύξεων, δηλαδή τη συλλογή των δεδομένων της έρευνας, ακολουθεί η οργάνωσή τους σε κατηγορίες, ώστε στο τέλος να γίνει η ανάλυση αυτών και η αφήγηση των ιστοριών των συμμετεχόντων. Σε όλη τη διάρκεια της ερευνητικής διαδικασίας είναι σημαντικό να εξετάζονται προσεκτικά ηθικά ζητήματα για τη διατήρηση της εμπιστευτικότητας και την προστασία της ανωνυμίας των συμμετεχόντων. Επομένως, ο ερευνητής οφείλει να λαμβάνει πάντα υπόψη της εμπιστοσύνη που του έχουν δείξει οι συμμετέχοντες και να αναρωτηθεί ποιος είναι ο καταλληλότερος τρόπος να τους παρουσιάσει, χωρίς να χρησιμοποιεί «ετικέτες», στιγματίζοντάς τους, ή παρουσιάζοντας εσφαλμένα θέσεις τις οποίες εκείνοι δεν ασπάζονται και σε κάθε περίπτωση να μην τους θέτει σε κίνδυνο (Weis & Fine, 2000). Στην παρούσα εργασία διατυπώθηκαν ανοικτές ερωτήσεις, οι οποίες σκοπό είχαν την σε βάθος ανάλυση του ζητήματος από ειδικούς στο χώρο, μέσα από τη δική τους εμπειρία.

³⁷ Φίλιας, Β., 1993, σ. 129

Το πρόβλημα που αντιμετωπίστηκε κατά τη διαδικασία λήψης των συνεντεύξεων για την παρούσα έρευνα, είναι η αδυναμία εύρεσης επαρκούς αριθμού συμμετεχόντων με εμπειρία πάνω στο συγκεκριμένο θέμα, με αποτέλεσμα να χρειάζεται η αναζήτηση και χρήση υλικού και από άλλες πηγές, όπως είναι τα άρθρα εφημερίδων και τα αποσπάσματα εκπομπών για το εν λόγω ζήτημα. Ασφαλώς, το φαινόμενο αυτό συναντάται συχνά στις ποιοτικές έρευνες, ενώ υπάρχει το ενδεχόμενο να μην έχουν κάποια συγκεκριμένα κατάληξη τα ερωτήματα που επιδιώκονται να απαντηθούν μόνο από συνεντεύξεις, γι' αυτό οι πληροφορίες συνήθως λαμβάνονται και από πολλές και διαφορετικές πηγές (Creswell, 2007).

4.4 Επιλογή δείγματος

Στην ποιοτική έρευνα, ο ερευνητής ορίζει το μέγεθος του δείγματος που θα χρησιμοποιήσει και τους λόγους για την επιλογή του, χωρίς να υπάρχουν αριθμητικοί περιορισμοί (Patton, 2002), αρκεί να καλύπτονται επαρκώς τα ερευνητικά ερωτήματα. Σύμφωνα με τον Patton (2002), για το ορισμό του μεγέθους του δείγματος σε μια ποιοτική έρευνα, εξετάζεται πρώτα ο επιδιωκόμενος σκοπός, δηλαδή το τι θέλει ο ερευνητής να μελετήσει, πως θα χρησιμοποιήσει τα ευρήματα, αλλά και οι πόροι που διαθέτει, υποστηρίζοντας ότι η σε βάθος μελέτη ενός ζητήματος μπορεί να εμπλουτίσει την έρευνα με περισσότερες πληροφορίες, ακόμα και αν είναι μικρός ο αριθμός των υποκειμένων που θα συμμετέχουν σε αυτήν.

Βάσει των ανωτέρω, για τη δειγματοληψία έγινε προσέγγιση δέκα δημοσιογράφων, εκ των οποίων τελικά έξι ήταν πρόθυμοι να συμμετέχουν στην έρευνα. Οι παρόντες συνεντευξιαζόμενοι εργάζονται στα ελληνικά μέσα ενημέρωσης, είτε ως παρουσιαστές ειδήσεων, είτε ως αρθρογράφοι, οι τέσσερις εκ των οποίων ασχολούνται με θέματα που αφορούν την Ιατρική και τη υγεία ενώ οι υπόλοιποι δύο παρά το γεγονός ότι καλύπτουν θέματα, πολιτικά, αθλητικά και κοινωνικά, χρειάστηκε να βοηθήσουν στη μετάδοση των ειδήσεων καθ' όλη την περίοδο του κορονοϊού.

Οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν για τους σκοπούς της έρευνας, την ανωνυμία κι έπειτα έδωσαν τη συγκατάθεσή τους, ώστε να προχωρήσει η διαδικασία της συνέντευξης. Οι τρεις συνεντεύξεις λήφθηκαν μέσω τηλεφώνου, οι δύο μέσω ανταλλαγής ηλεκτρονικών μηνυμάτων και η μια κατόπιν συνάντησης με τον συμμετέχοντα. Σε όλες τις συνομιλίες ακολουθήθηκε η ημιδομημένη μέθοδος, καθώς

στην αρχή διατυπώθηκαν οι βασικές ερωτήσεις, ενώ στη συνέχεια δόθηκε η ευκαιρία στους συνεντευξιαζόμενους να προσθέσουν κάποια δικά τους βιώματα από την κρίσιμη περίοδο του κορονοϊού και της κυκλοφορίας του εμβολίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Αποτελέσματα

5.1 Ανάλυση περιεχομένου

Τα ποιοτικά δεδομένα αποτελούν μια πηγή τεκμηριωμένων και πλούσιων περιγραφών για ένα ζήτημα, βοηθώντας να δοθεί νόημα στην έρευνα και οι ερευνητές να ξεπεράσουν τις αρχικές αντιλήψεις τους, να αναθεωρήσουν εννοιολογικά πλαίσια, ώστε στο τέλος να γίνει κατανοητό στους αναγνώστες ποια γεγονότα οδήγησαν σε ποιες συνέπειες και για ποιους λόγους (Miles & Huberman, 1994). Για την ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων από συνεντεύξεις ακολουθείται συνήθως το πρώτο στάδιο της κωδικοποίησης και αναγωγής δεδομένων, το οποίο αφορά τη μετατροπή του ποιοτικού υλικού σε κωδικοποιημένες κατηγορίες ή θέματα, τα οποία στη συνέχεια κατηγοριοποιούνται κι έπειτα γίνεται ανάλυση των κυρίαρχων θεμάτων που επισημαίνονται από τις συνεντεύξεις. Το επόμενο στάδιο περιλαμβάνει την επικύρωση των αποτελεσμάτων, δηλαδή γίνεται έλεγχος της αξιοπιστίας τους και ερμηνεύονται τα ευρήματα. Τέλος, ακολουθεί το στάδιο της αναφοράς των αποτελεσμάτων, όπου συντάσσεται το κείμενο που παρουσιάζει τα αποτελέσματα της ανάλυσης, τα συμπεράσματα και ενδεχομένως προτάσεις για μελλοντικές έρευνες ή δράσεις³⁸.

Στην παρούσα εργασία μετά τη λήψη των συνεντεύξεων, έγινε απομαγνητοφώνηση αυτών και στη συνέχεια ανάγνωση του υλικού, ώστε να εντοπιστούν οι πιο σημαντικές πληροφορίες και να καταγραφούν τα δεδομένα. Στην πορεία έγινε προσπάθεια να ομαδοποιηθούν κάποιες απαντήσεις που ήταν σχεδόν όμοιες από τους συνεντευξιαζόμενους, προκειμένου να είναι ευκολότερο να καταλήξει η έρευνα σε συμπεράσματα και στην τελική καταγραφή αυτών.

5.2 Προφίλ συμμετεχόντων

Είναι σημαντικό να γνωστοποιηθούν ορισμένα από τα χαρακτηριστικά των δημοσιογράφων από τους οποίους λήφθηκαν οι συνεντεύξεις, καθώς ανάλογα με την εμπειρία τους στο χώρο, βάσει των ετών προϋπηρεσίας, αλλά και η ειδίκευσή τους, θα οδηγήσουν σε αξιόπιστα συμπεράσματα της έρευνας.

³⁸ Matthew B. Miles, A. Michael Huberman, J. Saldana (2019)

Οι τρεις από τους ερωτώμενους δημοσιογράφους είναι γυναίκες και οι τρεις άντρες. Πιο συγκεκριμένα, ο πρώτος (Α) συμμετέχοντας ασκεί το επάγγελμα του δημοσιογράφου παραπάνω από 25 χρόνια, και σήμερα εργάζεται ως πολιτικός συντάκτης σε μεγάλο τηλεοπτικό σταθμό. Η δεύτερη (Β) είναι δημοσιογράφος υγείας, με 15ετή εμπειρία στο χώρο, ενώ τα τελευταία χρόνια είναι αρθρογράφος σε διαδικτυακές εφημερίδες, που ασχολούνται αμιγώς με θέματα υγείας. Η τρίτη συμμετέχουσα (Γ) είναι παρουσιάστρια εδώ και πολλά χρόνια σε μεγάλο τηλεοπτικό κανάλι, κάνει κυρίως ιατρικό ρεπορτάζ, ενώ καλύπτει παράλληλα ποικίλα ζητήματα επικαιρότητας. Ο τέταρτος (Δ) είναι στο χώρο της Δημοσιογραφίας σχεδόν 20 χρόνια και σήμερα εργάζεται σε μεγάλο τηλεοπτικό σταθμό, παρουσιάζοντας το κεντρικό δελτίο ειδήσεων, ενώ για περίπου 10 χρόνια είναι δημοσιογράφος σε γνωστή καθημερινή εφημερίδα καλύπτοντας διάφορα πολιτικά και κοινωνικά θέματα. Η πέμπτη (Ε) δημοσιογράφος καλύπτει εδώ και πολλά χρόνια ιατρικό ρεπορτάζ, μεταδίδοντας τις ειδήσεις σε ένα από τους μεγαλύτερους τηλεοπτικούς σταθμούς. Ο έκτος (ΣΤ) συνεντευξιαζόμενος, είναι αρθρογράφος σε εφημερίδα που ασχολείται αποκλειστικά με θέματα υγείας από το 2015 έως και σήμερα.

5.3 Ερωτήσεις συνεντεύξεων

Το κύριο ερώτημα που τέθηκε και επιδιώκεται να απαντηθεί στην παρούσα εργασία, είναι σε ποιο βαθμό ήταν έτοιμοι οι Έλληνες δημοσιογράφοι και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης να ανταποκριθούν την περίοδο, κατά την οποία κυκλοφόρησε η είδηση σχετικά με την έναρξη της κυκλοφορίας του εμβολίου κατά του Covid-19, ποιες προκλήσεις κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν, ενώ παράλληλα γίνεται περιγραφή της γενικότερης κατάστασης την οποία βίωσαν οι δημοσιογράφοι όλο το διάστημα από την έναρξη των κρουσμάτων κορονοϊού, μέχρι και την άφιξη των εμβολίων στη χώρα.

Την απάντηση στα ως άνω ερωτήματα έρχονται να δώσουν οι ίδιοι οι Δημοσιογράφοι, οι οποίοι βίωσαν από την αρχή μια πρωτόγνωρη κατάσταση, τόσο εκείνοι που εξειδικεύονται στο χώρο της επιστήμης και της υγείας, όσο και των υπολοίπων κλάδων, που χρειάστηκε να επέμβουν για να προσφέρουν την αρωγή τους.

Στην παρούσα εργασία χρησιμοποιήθηκαν ερωτήσεις οι οποίες θεωρήθηκαν καθοδηγητικές και ανοικτές, επιτρέποντας στον συνεντευξιαζόμενο να εκφραστεί ελεύθερα, να εξερευνήσει, να αναλύσει με λεπτομέρεια τις απόψεις του, παρέχοντας

πληροφορίες που είναι σημαντικές για την έρευνα και την ανάλυσή της. Οι ερωτήσεις όφειλαν να είναι συγκεκριμένες και κατανοητές, ώστε να αποφεύγονται οι γενικές ερωτήσεις που μπορεί να οδηγήσουν σε ασάφεια, να ακολουθούν μια λογική δομή, ώστε οι συνεντευξιαζόμενοι να νιώθουν ότι η συνέντευξη έχει ένα σαφές πλαίσιο, και να σχετίζονται με το αντικείμενο της έρευνας συνεισφέροντας έτσι στην επίτευξη των στόχων της³⁹. Ουσιαστικά έπρεπε να δημιουργηθούν ερωτήσεις που θα ενθαρρύνουν τον συνεντευξιαζόμενο να μοιραστεί τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τις εμπειρίες του με έναν τρόπο που θα είναι πολύτιμος για την έρευνα.

Πρώτο ερώτημα: Πόσο έτοιμοι ήταν οι Δημοσιογράφοι και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης στην Ελλάδα να ανταποκριθούν στην είδηση της κυκλοφορίας του εμβολίου;

Με το συγκεκριμένο ερώτημα επιχειρείται να ακουστεί η άποψη των δημοσιογράφων αναφορικά με το βαθμό που θεωρούν πως ήταν έτοιμα τα μέσα ενημέρωσης και οι ίδιοι να καλύψουν την είδηση για την κυκλοφορία του εμβολίου κατά του Covid-19, ενώ ήδη είχε προηγηθεί μια μακρά περίοδος, κατά την οποία αυξανόταν ο αριθμός των ανθρώπων που νοσούσαν από κορονοϊό και ήταν πλέον ξεκάθαρη η ανάγκη για την εύρεση του εμβολίου που θα έδινε λύση στην πανδημία.

Ο Α συνεντευξιαζόμενος αναφέρει τόσο για τον ίδιο, όσο και για πολλούς άλλους δημοσιογράφους ότι:

...δεν ήμασταν έτοιμοι να καλύψουμε ένα τόσο σημαντικό ζήτημα, που αφορούσε την υγεία. Ήταν κάτι το πρωτόγνωρο για εμάς και κληθήκαμε σε διάφορες φάσεις να ενημερώσουμε τους πολίτες, όπως ακριβώς μας είχε κατευθύνει η πολιτική ηγεσία. Η πρώτη φάση που χρειάστηκε να βοηθήσουμε οι περισσότεροι δημοσιογράφοι, ανεξαρτήτου κλάδου ήταν κατά την περίοδο του πρώτου lockdown, που έγινε στη χώρα μας, ακολουθώντας το παράδειγμα των υπόλοιπων ευρωπαϊκών κρατών, αλλά και τηρώντας παράλληλα τις κατευθυντήριες γραμμές της κυβέρνησης.

Οι Β, Γ και Ε παρόλο που έχουν μια διαφορετική άποψη για τους εξειδικευμένους δημοσιογράφους στα θέματα υγείας, θεωρούν επίσης ότι τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης δεν ήταν έτοιμα για να αντιμετωπίσουν την ταχύτητα σχετικά με τη ροή

³⁹ I. Seidman, 2006, *Interviewing as Qualitative Research: A Guide for Researchers in Education and the Social Sciences*.

των εξελίξεων της είδησης για τα εμβόλια που ξεκίνησαν να κυκλοφορούν. Συγκεκριμένα η Β αναφέρει :

Κατά τη διάρκεια της πανδημίας του COVID-19, η κάλυψη των ειδήσεων για τα εμβόλια ήταν ιδιαίτερα σημαντική, και πολλοί δημοσιογράφοι υγείας εργάστηκαν εντατικά για να παρέχουν σωστή ενημέρωση στο κοινό. Είμαστε υπεύθυνοι ως επαγγελματίες για τη δημοσίευση έγκυρων, ενημερωμένων και επιστημονικά τεκμηριωμένων πληροφοριών σχετικά με τα εμβόλια, τις διαδικασίες έγκρισης, τις προκλήσεις, τα αποτελέσματα των κλινικών δοκιμών, και άλλες σχετικές εξελίξεις, όμως δεν έχουν όλοι οι δημοσιογράφοι τις εξειδικευμένες γνώσεις και την εμπειρία να μεταδίδουν θέματα σχετικά με την υγεία, όπως κι εμείς δεν μπορούμε να μεταδώσουμε με τον αντίστοιχο τρόπο ζητήματα που αφορούν για παράδειγμα την πολιτική κλπ.

Ο ΣΤ συμπλήρωσε αναφερόμενος στην προσωπική του εμπειρία ότι:

Είμαι συνηθισμένος να καλύπτω θέματα υγείας, όμως έχω και καθημερινή τριβή με το συγκεκριμένο αντικείμενο, επομένως δεν ξέρω σε τι βαθμό ήταν έτοιμοι και επαρκώς ενημερωμένοι όλοι οι υπόλοιποι συναδέλφοι με το εν λόγω ζήτημα. Την περίοδο του κορονοϊού έβλεπα κάποιους συναδέλφους μου πιο αγχωμένους από ποτέ, ένιωθαν ότι η υγεία του κόσμου εξαρτάται από εκείνους και τους κατέβαλε όλο αυτό το βάρος. Σίγουρα έχεις άλλη ψυχραιμία όταν γνωρίζεις από πριν τι μελέτες έχουν γίνει για το συγκεκριμένο θέμα εδώ και αρκετά χρόνια.

Δεύτερο ερώτημα: Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίσατε κατά την περίοδο μετάδοσης της είδησης;

Στην παρούσα εργασία κρίνεται σκόπιμο οι δημοσιογράφοι να αναλύσουν τα προβλήματα που αντιμετώπισε προσωπικά ο καθένας, προκειμένου να γίνουν γνωστά και ενδεχομένως να αντιμετωπιστούν σε μελλοντική παρόμοια κατάσταση. Περαιτέρω, οι απαντήσεις τους θα δώσουν και τις πιο σημαντικές και χρήσιμες πληροφορίες για την απάντηση του βασικού ερωτήματος της έρευνας, στοιχειοθετώντας κάποιες από τις προκλήσεις με τις οποίες ήρθαν αντιμέτωποι.

Ειδικότερα, η Ε θεωρεί την περίοδο της κυκλοφορίας του εμβολίου κατά του κορονοϊού, δυσκολότερη και από εκείνη του πρώτου κύματος του ιού και αναφέρει:

Τότε είναι που ξεκίνησε η εκστρατεία για το πως οι δημοσιογράφοι θα πείσουν τους πολίτες να εμβολιαστούν, ενώ οι τελευταίοι ήταν ήδη φοβισμένοι από τον Covid, και ένα καινούριο εμβόλιο, το οποίο δημιουργήθηκε μέσα σε ένα αρκετά σύντομο χρονικό διάστημα και δεν είχαν

γίνει πολλές δοκιμές, τους έκανε ακόμα πιο διστακτικούς. Ωστόσο, ο δισταγμός δεν υπήρχε από την πλευρά των Επιστημόνων, οι οποίοι μπήκαν σε πρώτη γραμμή, καθώς για αυτούς η τεχνολογία που χρησιμοποιήθηκε με το mRNA, δεν ήταν μια καινούρια ανακάλυψη, αλλά μια μελέτη πολλών ετών, που είχε ξεκινήσει και για άλλες αρρώστιες, όπως ο καρκίνος, με τη διαφορά ότι τότε δεν υπήρχαν τα χρήματα για την πιο γρήγορη ολοκλήρωση της επιστημονικής διαδικασίας και την παραγωγή του εμβολίου. Αυτό ο κόσμος ήταν εξαιρετικά δύσκολο να το κατανοήσει, ενώ την ίδια στιγμή ένιωθαν πως θα γίνουν «πειραματόζωα» μιας ακόμη μελέτης.

Την ίδια άποψη έχει και ο Α, ο οποίος οριοθετεί μια δεύτερη φάση της πανδημίας, στην περίοδο της κυκλοφορίας του εμβολίου, κατά την οποία το έργο που είχαν να φέρουν εις πέρας οι δημοσιογράφοι ήταν εμφανώς πιο δύσκολο από το να προτρέπουν τους πολίτες να τηρούν τις συστάσεις του Υπουργείου Υγείας, καθώς πλέον όφειλαν να τους πείσουν να εμβολιαστούν. Αυτό σήμαινε, δηλαδή, ότι έπρεπε να λάβουν μια απόφαση που αφορά την υγεία τους, χωρίς να γνωρίζουν πολλές πληροφορίες για το συγκεκριμένο εμβόλιο. Όπως υποστηρίζει:

Εκείνη ήταν η πιο δύσκολη περίοδος, εφόσον η πλειονότητα του πληθυσμού ήταν δύσπιστη και οι δημοσιογράφοι όφειλαν να μεταδίδουν ακριβώς ό,τι έλεγαν οι επιστήμονες», ενώ συνεχίζει: «Το γεγονός που άρχισε να βάζει σε σκέψεις τόσο εμάς τους δημοσιογράφους, όσο και τους περισσότερους πολίτες, ήταν ότι ενώ είχαν ξεκινήσει ο εμβολιασμοί κατά του κορονοϊού σε ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού, και ανεξάρτητα ποιας εταιρίας είχαν επιλέξει, σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα νόσησαν είτε για πρώτη φορά είτε για πολλοστή από κορονοϊό. Αυτή ήταν και η τελευταία φάση, όπου βρεθήκαμε στην ίδια δύσκολη κατάσταση, και οφείλαμε να πείσουμε και πάλι όσους δεν είχαν εμβολιαστεί, να το πράξουν, παρόλο που το εμβόλιο τελικά δε θα τους παρείχε ανοσία, όπως συμβαίνει με όλα τα εμβόλια που προστατεύουν περίπου το 40% των ανθρώπων (π.χ. το εμβόλιο κατά της γρίπης H1N1).

Σύμφωνα με τους Β, Γ και ΣΤ, οι κύριες δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι δημοσιογράφοι εκείνη την περίοδο περιλάμβαναν από τη μια την πληθώρα των πληροφοριών και αντιπληροφοριών (Fake news), και από την άλλη τη διαχείριση του κλίματος ανησυχίας και πίεσης που επικρατούσε. Συγκεκριμένα η Γ αναφέρει ότι:

Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, υπήρξε ένας υπερβολικός όγκος πληροφοριών, που εμείς οι δημοσιογράφοι έπρεπε να είμαστε σε θέση να διαχωρίσουμε την επιστημονική πληροφορία από τα ψευδή ή ασαφή δεδομένα, ενώ παράλληλα είχαμε την ευθύνη να ερμηνεύουμε τα επιστημονικά κείμενα σε μια γλώσσα κατανοητή για το ευρύ κοινό, και εάν

αυτό ήταν δύσκολο για εμάς που είμαστε σε αυτόν το χώρο επί πολλά χρόνια, η πρόκληση ήταν σαφώς μεγαλύτερη για τους υπόλοιπους δημοσιογράφους που δεν είναι ειδικοί στον τομέα της ιατρικής». Στη συνέχεια η Β αναφέρει ότι: «Βιώσαμε την πίεση να παρέχουμε άμεσες και ενημερωτικές ειδήσεις σε ένα κλίμα ανησυχίας και αβεβαιότητας. Είναι βέβαιο πως η είδηση για την ύπαρξη ενός εμβολίου που θα καταπολεμούσε τον ιό, προκάλεσε αμφιβολίες στο κοινό και η ταχύτητα των εξελίξεων θεωρήθηκε από πολλούς ότι μπορεί να είχε επιπτώσεις στην ακρίβεια και την ποιότητα των ειδήσεων, με αποτέλεσμα ο κόσμος να έχει αμφιβολίες ως προς το ποια είδηση είναι αληθής και ποια όχι.

Τέλος, ο ΣΤ επισημαίνει ότι:

Η δημιουργία ενημερωτικού υλικού που να είναι εύκολο στην κατανόηση και ταυτόχρονα ενημερωτικό για το ευρύ κοινό απαιτούσε την επιδεξιότητα στην ανακάλυψη και την παρουσίαση μιας επιστημονικής πληροφορίας. Αυτό απαιτούσε χρόνο, τον οποίο για αρκετό διάστημα δεν είχαμε... όλη αυτή η κατάσταση άρχισε να μας δημιουργεί υπερβολικό στρες και κούραση.

Από την άλλη, ο Δ αναφέρει ότι:

Δεν είμαι ειδικός στην κάλυψη τέτοιων θεμάτων, αλλά είχα την ανάγκη να ερευνήσω, όσο μπορούσα το συγκεκριμένο θέμα, ώστε να είμαι σίγουρος ότι όσα θα μεταδώσω στον κόσμο θα είναι σωστά και κατανοητά. Η δυσκολία που αντιμετώπισα ήταν αφενός η επικοινωνία με τους ειδικούς, το οποίο ήταν απαραίτητο, όμως λόγω του υψηλού φόρτου εργασίας των επαγγελματιών υγείας κατά τη διάρκεια της πανδημίας, ήταν περιορισμένος ο χρόνος που μπορούσαν να διαθέσουν», συνεχίζει λέγοντας ότι: «Η πίεση ήταν τεράστια εκείνη την περίοδο. Οι εξελίξεις δεν έτρεχαν μόνο για τα ζητήματα υγείας, αλλά και στους υπόλοιπους τομείς, επομένως έπρεπε να ανταπεξέλθω ταυτόχρονα σε πολλά επίπεδα.

Τρίτο ερώτημα: Υπήρχαν συγκεκριμένες οδηγίες για τη μετάδοση των ειδήσεων που αφορούσαν το εμβόλιο;

Σε πρωτόγνωρες περιόδους πανδημιών, συνήθως οι κυβερνήσεις δίνουν οδηγίες για τη διάδοση ειδήσεων με σκοπό να διασφαλίσουν ότι ο κόσμος λαμβάνει ακριβείς και αξιόπιστες πληροφορίες. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της συνεργασίας τους με τα μέσα ενημέρωσης. Στόχος του συγκεκριμένου ερωτήματος είναι να γίνει κατανοητό σε ποιο βαθμό έλαβαν οι δημοσιογράφοι, ανεξαρτήτου κλάδου, οδηγίες από την κυβέρνηση και κατά πόσο ήταν επαρκής η δοθείσα βοήθεια για κάποιο μη ειδήμονα στο ιατρικό ρεπορτάζ.

Η Ε συνεντευξιαζόμενη αναφορικά με τον κορονοϊό, υποστηρίζει πως:

Υπήρχαν ήδη μελέτες ετών και αρκετά καλή οργάνωση από την Πολιτεία, ενώ η Επιτροπή Εμβολιασμού συνεδρίαζε κάθε Τρίτη, με σκοπό να παρέχει στους πολίτες πιο βελτιωμένες οδηγίες για τον κορονοϊό. Παρόλα αυτά, τα λάθη ήταν αναπόφευκτα εξαιτίας του περιορισμένου χρόνου». Συνεχίζει υποδεικνύοντας ένα γεγονός για το οποίο θεωρεί ότι έσφαλε το κράτος, συγκεκριμένα αναφέρει: «Η μοναδική απόφαση, για την οποία θεωρώ πως έσφαλε τόσο το κράτος, όσο και εμείς οι δημοσιογράφοι ήταν σχετικά με το εμβόλιο της AstraZeneca, για το οποίο δεν έγινε σωστή διαχείριση σε αντίθεση με άλλα κράτη... το «μαύρο σημείο» ήταν όταν εμφανίστηκαν περιστατικά περικαρδίτιδας. Σημειώνεται ότι ο ΕΟΦ (Εθνικός Οργανισμός Φαρμάκων) έχει τη λεγόμενη κίτρινη κάρτα, η οποία είναι ένα δελτίο στο οποίο συμπληρώνουν οι γιατροί που χρησιμοποιούν ένα φάρμακο, τις παρενέργειες αυτού, όπως συμβαίνει και με τα εμβόλια. Έτσι, όποιες παρενέργειες έβρισκαν οι γιατροί, ενημέρωναν αμέσως τον ΕΟΦ, επομένως οι πολίτες μπορούσαν να γνωρίζουν κάθε αρνητική επίδραση του εμβολίου, κάτι που τους προκαλούσε μεγαλύτερο φόβο. Από την άλλη, σύμφωνα με μελέτες, το 60% των θανάτων ενηλίκων, θα μπορούσε να έχει αποτραπεί εάν υπήρχε νωρίτερα το εμβόλιο. Όσοι δημοσιογράφοι, ασχολούμαστε με ιατρικά και επιστημονικά ζητήματα, ακολουθούμε ένα συγκεκριμένο πρωτόκολλο.

Οι Α και Δ αναφέρουν πως κάθε τους ενέργεια ήταν σύμφωνη με τις οδηγίες που είχαν δοθεί από την πολιτική ηγεσία, ενώ διαρκώς τους ενθάρρυνε να διαδίδουν μηνύματα αλληλεγγύης και κοινωνικής ενότητας.

Ειδικότερα ο Α αναφέρει:

Λαμβάναμε σε καθημερινή βάση οδηγίες από την πολιτική ηγεσία για τον τρόπο που πρέπει να καλύπτουμε το εν λόγω ζήτημα. Ίσως η Κυβέρνηση να μη χειρίστηκε την κατάσταση καθ' όλη την περίοδο της πανδημίας, αλλά και μόλις κυκλοφόρησε το εμβόλιο, με τον καλύτερο τρόπο.... μόλις κυκλοφόρησε το εμβόλιο και διαπιστώνοντας ότι πολλοί ήταν αρνητικοί στο να εμβολιαστούν, η Κυβέρνηση αναγκάστηκε να επιβάλλει μέτρα, ακόμη και πρόστιμα σε όσους ήταν άνω των 60 ετών και παρέμεναν ανεμβολίαστοι, οδηγώντας, έτσι, πολλούς στο να κατηγορήσουν τόσο την Κυβέρνηση ότι επιβάλλει μέτρα, τα οποία παραβιάζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, όσο και εμάς τους δημοσιογράφους, οι οποίοι φαινόμασταν να είμαστε τα φερέφωνα της εκάστοτε πολιτικής ηγεσίας.

Τη στάση αυτή αιτιολόγησε ο δημοσιογράφος, προβάλλοντας τον ισχυρισμό ότι επρόκειτο για την ασφάλεια της δημόσιας υγείας, η οποία είναι η προτεραιότητα ενός κράτους, ενώ παράλληλα, παρά τις προσφυγές πολλών πολιτών, ενώπιον των ελληνικών δικαστηρίων, το Συμβούλιο της Επικρατείας δεν έκρινε το συγκεκριμένο μέτρο αντισυνταγματικό.

Περαιτέρω, οι Β, Γ και ΣΤ αναφέρουν πως ο κύριος στόχος των οδηγιών που δίνει η Κυβέρνηση είναι να διασφαλίσουν ότι οι πληροφορίες που διαβιβάζονται στο κοινό είναι ενημερωτικές, έγκυρες και ωφέλιμες για την κοινωνική υγεία και την προστασία από τον ιό. Ειδικότερα η Β αναφέρει:

Όσοι καλύπτουμε ιατρικά θέματα ακολουθούμε ένα συγκεκριμένο πρωτόκολλο, προκειμένου να διασφαλισθεί η ακρίβεια της είδησης. Είναι, δηλαδή, δεδομένο για εμάς ότι θα επαληθεύσουμε εάν μια είδηση προέρχεται από μια αξιόπιστη πηγή και θα έρθουμε πάντα σε επαφή - συνεργασία με τους ειδικούς στο χώρο της υγείας. Οι πληροφορίες που μεταδίδουμε στο κοινό οφείλουν να είναι επιστημονικά βασισμένες.

Τέταρτο ερώτημα: Ποια ήταν τα συναισθήματά σας εκείνη την περίοδο; Σας επηρέαζαν οι εξελίξεις;

Είναι σημαντικό να γνωρίζει κανείς πως ένιωθαν οι δημοσιογράφοι όταν κλήθηκαν να καλύψουν μια τόσο σημαντική είδηση για τη δημόσια υγεία, ώστε να γίνει κατανοητό το έργο τους λαμβάνοντας υπόψη τόσο τους αντικειμενικούς παράγοντες που έκαναν το έργο τους δυσκολότερο, όσο και τους ψυχολογικούς.

Οι Α και Δ υποστηρίζουν ότι η πολυπλοκότητα των επιστημονικών δεδομένων και η συνεχής εξέλιξη των γεγονότων τους δημιουργούσε αρχικά αβεβαιότητα και δυσκολίες στην κατανόηση ορισμένων λεπτομερειών, ενώ παράλληλα ένιωθαν πίεση και άγχος. Παρόλα αυτά προσπάθησαν να αντιμετωπίσουν με ψυχραιμία την κατάσταση, ώστε να είναι έτοιμοι να ανταποκριθούν στα επείγοντα ζητήματα.

Από την άλλη, οι Β, Γ, Ε και ΣΤ δηλώνουν πως ήταν πολύ ψύχραιμοι και αισιόδοξοι μόλις ανακοινώθηκε η είδηση για τους πρώτους εμβολιασμούς. Πιο συγκεκριμένα η Β αναφέρει:

Ως δημοσιογράφος που ασχολούμαι αποκλειστικά με θέματα υγείας, έχω αντίληψη των επιστημονικών δεδομένων, επομένως γνωρίζοντας τα προηγούμενα στάδια του εμβολίου έως την κυκλοφορία του, δεν μπορούσα παρά μόνο να είμαι αισιόδοξη ότι έρχονται καλύτερες μέρες για τον κόσμο... προσπαθούσα να ενθαρρύνω τον εμβολιασμό, να διαδώσω ένα ελπιδοφόρο μήνυμα στους πολίτες ότι υπάρχει πλέον λύση και θα είναι ασφαλείς». Η Ε στη συνέχεια αναφέρει με περίσσια χαρά ότι: « Η είδηση ότι υπάρχει πλέον το εμβόλιο ήταν το καλύτερο νέο που άκουσα εκείνη την περίοδο, καθώς καθημερινά οι ανακοινώσεις αφορούσαν μόνο χιλιάδες θανάτους. Ήταν ό,τι καλύτερο ένιωσα πως είχα!

Πέμπτο ερώτημα: Ποια ήταν η δική σας άποψη και εμπειρία σχετικά με το εμβόλιο;

Η συγκεκριμένη ερώτηση τέθηκε στους συνεντευξιαζόμενους συμπληρωματικά με το τέταρτο ερώτημα, προκειμένου να εξετασθεί εάν η στάση τους είχε επηρεαστεί από τις εξελίξεις και πως οι ίδιοι αξιολογούσαν την κατάσταση και την ασφάλεια του εμβολίου κατά του Covid-19.

Όλοι οι δημοσιογράφοι που ερωτήθηκαν είχαν θετική άποψη για τον εμβολιασμό κατά του κορονοϊού, ακόμα και όσοι δεν ήταν δημοσιογράφοι που κάλυπταν ιατρικό ρεπορτάζ, παρά το γεγονός ότι είχαν κι εκείνοι ορισμένους ενδοιασμούς.

Συγκεκριμένα αναφορικά με το παραπάνω ερώτημα ο Α ανέφερε ότι:

...εκτός όσων δημοσιογράφων εξειδικεύονταν στη Δημοσιογραφία της Επιστήμης, η συντριπτική πλειοψηφία των δημοσιογράφων και των υπολοίπων κλάδων ήταν υπέρ του εμβολιασμού. Εγώ προσωπικά, έχοντας μια κόρη 8 ετών, ακούγοντας τη γνώμη των ειδικών επί του θέματος, αποφάσισα να την εμβολιάσω, όπως έπραξα και εγώ, αμέσως μόλις μου δόθηκε η δυνατότητα.

Περαιτέρω, η Ε, η οποία ήταν επίσης θετική τόνισε ότι:

Από την πρώτη στιγμή ήμουν θετική στο να εμβολιαστώ. Το πρόβλημα ήταν πως θα πείσουμε και τους υπόλοιπους πολίτες να το πράξουν, καθώς ένα από τα συχνά ερωτήματα, για τα οποία αναζητούσαν απάντηση, ήταν γιατί παρατηρούνται τόσες παρενέργειες και θάνατοι ένεκα του εμβολίου.....στην πραγματικότητα, όμως, οι παρενέργειες που διαπιστώθηκαν δεν ήταν περισσότερες από ένα άλλο οποιοδήποτε εμβόλιο, όπως της γρίπης, το οποίο για παράδειγμα μπορεί να προκαλέσει ακόμα και παράλυση.

Τέλος, η απάντηση που έδωσε η Γ στο παραπάνω ερώτημα με πιο αυστηρό ύφος ήταν:

Ήμουν υπέρ του εμβολιασμού από την αρχή. Με στεναχωρούσε πραγματικά η άρνηση των ανθρώπων να εμβολιαστούν, ενώ γνώριζαν τον κίνδυνο σοβαρής ενδεχόμενης νόσησης. Θα έπρεπε να ακούν την επιστήμη και να μη θέτουν τη ζωή τους σε ρίσκο όντας ανεμβολίαστοι»... συνεχίζει με την αφήγηση της δικής της εμπειρίας από τον κορονοϊό λέγοντας: «Εγώ μετά από δύο δόσεις εμβολίου βγήκα θετική στον κορονοϊό! Παρότι ήμουν πολύ προσεκτική με όσα είχαν ήδη κυκλοφορήσει στο χώρο... Πρώτα νόσησε η κόρη μου, η οποία είχε ένα ανεπαίσθητο συνάχι και έκανε self-test για προληπτικούς λόγους, ώστε να μπορέσει να πάει στο σχολείο και μετά εγώ ... ήταν μια κατάσταση που τη βίωσα με πολύ πόνο στα κόκκαλα και τις αρθρώσεις, σε σημείο να μου είναι δύσκολο να μετακινηθώ από το ένα δωμάτιο του σπιτιού στο άλλο, ενώ από την άλλη η οικογένειά μου το πέρασε

πολύ ελαφριά... Δε θέλω να σκεφτώ σε τι βαθμό θα με έριχνε εάν δεν είχα κάνει καμία δόση εμβολίου...

Τέλος ο ΣΤ επισημαίνει ότι:

Μπορεί το εμβόλιο να μην καλύπτει κάποιον 100%, όπως συμβαίνει με πολλά εμβόλια, αλλά σίγουρα μπορεί να προλάβει τις πιο δύσκολες καταστάσεις.

Έκτο ερώτημα: Υπήρχε χρόνος να διαβάσετε και να ενημερωθείτε για τις εξελίξεις; Αντιμετωπίσατε κάποιο δύσκολο περιστατικό;

Κατά τη διάρκεια πανδημικών καταστάσεων, όπως αυτή που προκάλεσε ο κορονοϊός, οι δημοσιογράφοι συνήθως πρέπει να παρακολουθούν τα νέα σε πραγματικό χρόνο, να συλλέγουν πληροφορίες, και να αναφέρουν γρήγορα τις εξελίξεις. Επιπλέον, οι προθεσμίες για την υποβολή ειδήσεων μπορεί να είναι σύντομες, ειδικά όταν πρόκειται για θέματα που αφορούν τη δημόσια υγεία και ασφάλεια. Επομένως, αξίζει να ερευνηθεί πως αντιμετώπισαν οι δημοσιογράφοι εκείνη την περίοδο την ταχύτητα διάδοσης των νέων εξελίξεων μετά την κυκλοφορία του εμβολίου κατά του Covid-19.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Ε:

Η δυσκολία με τα περιστατικά που συνέβησαν μετά την κυκλοφορία του εμβολίου κατά του κορονοϊού, ήταν η ταχύτητα με την οποία διαδίδονταν καθημερινά οι ειδήσεις, που έπρεπε αμέσως να έρθει ο δημοσιογράφος σε επαφή με το γιατρό, προκειμένου να μην αφήσει να αιωρείται μια είδηση που θα ήταν ψευδής. Εάν υπήρχε ένα περιστατικό θανάτου, όφειλαν να το παρακολουθούν για καιρό, ώστε να διαπιστώσουν σε τι οφείλεται, εάν θα παρούσαζε θρόμβωση ή κάποιο άλλο σύμπτωμα.

Ένα περιστατικό που αναφέρει η Ε ως παράδειγμα που η ίδια εξέτασε, αφορά το θάνατο μιας γυναίκας στη Μυτιλήνη λίγες μέρες μετά τον εμβολιασμό της με εμβόλιο της Pfizer, για την οποία ο γιατρός δεν μπόρεσε να βρει κάποιο υφιστάμενο νόσημα, επομένως συνέδεσαν το θάνατό της με το εμβόλιο, κάνοντας τους υπόλοιπους ανθρώπους να θεωρούν πως όλα τα περιστατικά θανάτων εκείνη την περίοδο οφείλονταν στο εμβόλιο κατά του COVID-19.

Στην πραγματικότητα, όμως, οι γιατροί εξέταζαν ενδελεχώς κάθε υπόθεση, βλέποντας το φάκελο του θανόντος, έπειτα ενημέρωναν τον ΕΟΦ και ο Οργανισμός με τη σειρά του κατέληγε στο πόρισμα, με το Υπουργείο Υγείας

να δίνει αναφορές κάθε μέρα, μαζί με ανάλυση κάθε υπόθεσης. Οι εργαζόμενοι στο Υπουργείο Υγείας μπορούν να επιβεβαιώσουν ότι οι δημοσιογράφοι δεν έκρυβαν τίποτα, ήταν έτοιμοι να διαχειριστούν κάθε περιστατικό και πάντα πραγματοποιούσαν τον απαραίτητο έλεγχο, σε αντίθεση με τις ειδήσεις που διέρρεαν στο διαδίκτυο, για τις οποίες μέσα στον τόσο σύντομο χρόνο που δημοσιεύονταν, δεν προλάβαινε να γίνει κανένας έλεγχος.

Ο Δ τονίζει σχετικά με το χρόνο διάδοσης των ειδήσεων για το εμβόλιο ότι:

Η ποιότητα και η ακρίβεια της ενημέρωσης παραμένουν ζωτικές για όλους τους δημοσιογράφους. Ορισμένοι ενδέχεται να αφιερώνουν περισσότερο χρόνο για να εξετάσουν λεπτομερώς τα δεδομένα, να συνεννοηθούν με ειδικούς, και να εξασφαλίσουν ότι οι ειδήσεις που μεταδίδουν είναι ακριβείς και κατανοητές. Όμως για όλους μας ήταν πραγματική πρόκληση να διατηρήσουμε την ισορροπία μεταξύ της ταχύτητας και της ποιότητας των ειδήσεων, ιδίως κατά την κάλυψη τόσο έκτακτων καταστάσεων και περιστατικών.

Παρόμοια άποψη έχει και η Β, η οποία αναφέρει ότι:

Υπήρχε τεράστια πίεση χρόνου, καθώς υπήρχε η ανάγκη για άμεση ενημέρωση σχετικά με τα εμβόλια κι εμείς οφείλαμε να ανταποκριθούμε γρήγορα στις εξελίξεις και να παρέχουμε ενημέρωση στο κοινό, ταυτόχρονα με την εξέλιξη των γεγονότων...είναι αρκετά πολύπλοκη η ερμηνεία των επιστημονικών δεδομένων, κι εμείς έπρεπε να είμαστε σε θέση να μεταδίδουμε γρήγορα και με τρόπο κατανοητό στο κοινό, τις εξελίξεις που άλλαζαν συνεχώς.

Περαιτέρω, ο Α αναφέρει:

Η ροή των πληροφοριών ήταν τεράστια και σίγουρα δεν υπήρχε ο χρόνος που απαιτείται για να διαχειριστούμε τόσο μεγάλο όγκο πληροφοριών και να εξασφαλίσουμε παράλληλα και την ακρίβεια και συνοχή των ειδήσεων.

Έβδομο ερώτημα: Πως αντιμετωπίσατε τα fake news; Σας δυσκόλεψαν οι υπόλοιποι συνάδελφοι που μετέδιδαν τις ειδήσεις;

Πολλά μέσα ενημέρωσης έχουν εξειδικευμένα τμήματα για την υγεία, ενώ ορισμένοι δημοσιογράφοι επικεντρώνονται αποκλειστικά σε αυτόν τον τομέα. Σε περιόδους κρίσης όπως η πανδημία, ο ρόλος των δημοσιογράφων υγείας είναι ιδιαίτερα σημαντικός για την ενημέρωση του κοινού και τη διάδοση αξιόπιστων πληροφοριών,

όμως όταν ο όγκος και η ταχύτητα είναι ανεξέλεγκτη, χρειάζεται η αρωγή κι άλλων δημοσιογράφων από άλλους κλάδους.

Το παραπάνω ερώτημα κρίνεται περισσότερο σκόπιμο να απαντηθεί από τους δημοσιογράφους που καλύπτουν αποκλειστικά επιστημονικά και ιατρικά θέματα, καθώς οι ίδιοι γνωρίζουν καλά τα πρωτόκολλα που ακολουθούνται σε αντίθεση με όσους δημοσιογράφους έσπευσαν να βοηθήσουν στην κάλυψη των ειδήσεων για τον Covid-19 και την κυκλοφορία του εμβολίου, οι οποίοι έχουν μεν τις απαραίτητες γνώσεις για την κάλυψη ειδήσεων σε επείγουσες καταστάσεις, αλλά στερούνται ειδικών γνώσεων πάνω σε ιατρικά θέματα και ενδεχομένως να δυσκόλευαν τη μετάδοση των ειδήσεων εκείνη την περίοδο, λόγω απειρίας.

Η Ε επισημαίνει ότι:

Οι εργαζόμενοι στο χώρο της Δημοσιογραφίας, είναι υποχρεωμένοι να τηρούν μια δεοντολογία, να ενημερώνονται, να ψάχνουν παντού, είτε τηλεφωνώντας στους γιατρούς, είτε στο Υπουργείο, προκειμένου να βρουν κάθε στοιχείο. Παράλληλα, ενώ υπάρχουν συντάκτες υγείας που καλύπτουν το ιατρικό ρεπορτάζ και κατέχουν εξειδικευμένες γνώσεις και την κατάλληλη ψυχραιμία, όταν πρόκειται για τόσο σοβαρά περιστατικά, την περίοδο εκείνη χρειάστηκε να βοηθήσουν κι άλλοι δημοσιογράφοι, μη εξειδικευμένοι, από τους οποίους έγιναν και πολλά λάθη.... Σημειωτέον ότι τα τοπικά κανάλια είναι μικρά και δε διαθέτουν κανένα δημοσιογράφο εξειδικευμένο σε ιατρικά θέματα, επομένως ήταν αναγκαία η συνδρομή των υπόλοιπων συναδέλφων». Συνεχίζει λέγοντας: «Ένας ακόμη παράγοντας που είχε αρνητική επιρροή στους πολίτες, ήταν το διαδίκτυο με τις εκατοντάδες ψευδείς ειδήσεις καθημερινά (Fake News), περί δήθεν θανάτους λόγω εμβολίων κατά του κορονοϊού, χωρίς να έχουν γίνει νεκροψίες και να έχει αποδοθεί ο θάνατος στο εμβόλιο. Όμως, όπως συμβαίνει με τα άρθρα, ό,τι έχει ήδη γραφτεί, δεν μπορεί να αναιρεθεί, με αποτέλεσμα να υπάρχει μεγάλη δυσπιστία για το τι είναι αλήθεια και τι όχι αναφορικά με τα εμβόλια.

Η Γ υποστηρίζει ότι:

Κάθε μέρα υπήρχαν πολλά και σοκαριστικά νέα! ... είναι καθήκον του δημοσιογράφου να είναι σωστά διαβασμένος και να εξηγεί στον κόσμο τους λόγους για τους οποίους πρέπει να ακούει τους ειδικούς για ένα θέμα υγείας. Είναι χρέος μας να παρέχουμε σωστή πληροφόρηση, αλλά αυτό προϋποθέτει και την ανάλογη γνώση και εμπειρία όταν πρόκειται για θέματα υγείας... ήταν πολύ δύσκολο να διαχειριστούμε τις τόσες ψευδείς ειδήσεις για το εμβόλιο... κάθε μέρα κυκλοφορούσαν και νέα άρθρα που περιελάμβαναν ψευδείς ισχυρισμούς για παρενέργειες των εμβολίων, παρότι οι επιστημονικές μελέτες δεν υποστηρίζουν τέτοιους ισχυρισμούς. Δημιουργήθηκαν και διαδόθηκαν θεωρίες συνωμοσίας ότι τα εμβόλια είναι μέρος μιας σκοτεινής συνωμοσίας για τον έλεγχο του πληθυσμού ή την

εισαγωγή του RFID chip στους ανθρώπους και άλλες διάφορες τέτοιες αδιανόητες ειδήσεις.

Αναφορικά με τα Fake News η Β αναφέρει ότι:

Κυρίως στο διαδίκτυο κυκλοφορούσαν, δυστυχώς, καθημερινά ψευδή νέα, τα οποία περιλάμβαναν παραποιημένες εικόνες και βίντεο που προκαλούσαν μόνο ανησυχία ή παραπληροφόρηση στον κόσμο... η πλειονότητα των δημοσιογράφων στον επαγγελματικό χώρο ασκούν το επάγγελμά τους με ευθύνη και συνέπεια... τόσο σημαντικά λάθη ίσως να συνέβησαν λόγω μη εξειδίκευσης των συναδέλφων σε επιστημονικά ζητήματα, η εξαιτίας της πίεσης χρόνου.

Ερώτημα όγδοο: Θεωρείτε πως το διαδίκτυο και τα social media επηρέασαν τις ειδήσεις που κυκλοφόρησαν αναφορικά με το εμβόλιο;

Κατά την περίοδο κυκλοφορίας του εμβολίου κατά του Covid-19, παρατηρήθηκε ότι κυκλοφορούσαν πολλά άρθρα στο διαδίκτυο και πραγματοποιούνταν πλήθος αναρτήσεων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Επομένως, πρέπει να εξεταστεί κατά πόσο τα νέα που μεταδίδονταν από τις στις διάφορες πλατφόρμες μέσω του διαδικτύου, δυσκόλευαν το έργο των δημοσιογράφων.

Οι Β και ΣΤ υποστηρίζουν πως η ταχύτητα βοήθησε τα social media να διαδίδουν καθημερινά ειδήσεις, δυσκολεύοντας κατά μεγάλο βαθμό το έργο των δημοσιογράφων. Συγκεκριμένα ο ΣΤ απάντησε στο παραπάνω ερώτημα ως ακολούθως:

Ναι, τα κοινωνικά δίκτυα είχαν σημαντική επίδραση στην επικοινωνία και τη διακίνηση ειδήσεων σχετικά με το εμβόλιο κατά του COVID-19. Ο ρόλος των κοινωνικών μέσων προήλθε από την ικανότητά τους να μεταδίδουν πληροφορίες με ταχύτητα και σε ευρεία κλίμακα. Όμως, όλες αυτές οι ειδήσεις δεν μπορούσαν εύκολα να ελεγχθούν, με αποτέλεσμα να πολλαπλασιάζονται οι ψευδείς ή παραπλανητικές ειδήσεις και μαζί και η δυσπιστία των πολιτών.

Παρομοίως η Β ανέφερε ότι:

Τα κοινωνικά μέσα πολλές φορές χρησιμοποιήθηκαν για τη διασπορά ψευδών ειδήσεων ή αποκλίσεων από την επιστημονική πραγματικότητα σχετικά με τα εμβόλια. Αυτό, φυσικά ήταν επόμενο να προκαλέσει σύγχυση και ανησυχία στο κοινό. Πόσο μάλλον όταν ήδη είχε προηγηθεί μια δύσκολη περίοδος με τον Covid, που είχε κάνει τους ανθρώπους να φοβούνται για οτιδήποτε αφορά την υγεία τους. Τόσο οι ειδήσεις στο διαδίκτυο, όσο και τα

social media, προσέφεραν έναν χώρο για γρήγορη διακίνηση πληροφοριών και ειδήσεων σχετικά με τα εμβόλια, δίνοντας την εντύπωση στο κοινό ότι μέσω αυτών θα έχουν πιο άμεση ενημέρωση για κάθε εξέλιξη.

Ο Α αναφέρει μια άλλη δυνατότητα που προσφέρουν τα κοινωνικά δίκτυα που σε δεύτερο στάδιο επηρέαζαν και την πορεία των ειδήσεων σχετικά με το εμβόλιο. Ειδικότερα αναφέρει:

Οι χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης μπορούσαν να συζητήσουν και να εκφράσουν τις απόψεις τους για τα εμβόλια. Αυτό δημιούργησε ένα περιβάλλον δημόσιας συζήτησης και ανταλλαγής απόψεων. Δηλαδή, από τη μια γινόντουσαν προσπάθειες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης από διάφορες οργανώσεις, κυβερνήσεις, και επιστημονικές ομάδες μέσω των κοινωνικών δικτύων, σχετικά με τη σημασία των εμβολίων και την αξιοπιστία των επιστημονικών πληροφοριών, ενώ από την άλλη, υπήρχε και το κοινό που ενδιαφερόταν να ανταλλάξει απόψεις με άλλους πολίτες για το συγκεκριμένο ζήτημα, σχολιάζοντας άρθρα και αναρτήσεις... θεωρούσαν ότι μόνο έτσι θα μπορέσουν να αποφασίσουν εάν θα επιλέξουν να κάνουν το εμβόλιο, ανεξάρτητα από το ποιος βρίσκεται πίσω από την οθόνη και τι ιδιότητα μπορεί να έχει.... Ίσως το έπρατταν αυτό γιατί ένιωθαν ότι υπήρχε αλληλεγγύη και υποστήριξη μεταξύ των υπόλοιπων χρηστών του διαδικτύου.

Συνεχίζοντας φτάνει στο συμπέρασμα ότι:

Η ταχύτητα της διάδοσης των ειδήσεων μέσω του διαδικτύου σε συνδυασμό με τις αμφιβολίες των πολιτών και την αναζήτηση των απαντήσεων στα ερωτήματά τους για το εμβόλιο του Covid, μόνο δυσκολότερη έκανε την κατάσταση για εμάς.

Τέλος, η Γ συνεντευξιαζόμενη δήλωσε ότι:

Παρά το γεγονός ότι καλύπτω θέματα υγείας και ξέρω ακριβώς πως να διαχειριστώ τέτοιες καταστάσεις, θεωρώ πως η επίδραση των κοινωνικών μέσων στη δημοσιογραφία και στο έργο μας κατά την κυκλοφορία του εμβολίου είχε μεν θετικές πτυχές, αλλά υπερτερούσαν οι αρνητικές.... Τα social media επιτρέπουν τη γρήγορη διακίνηση πληροφοριών, δημιουργώντας στους δημοσιογράφους πίεση, προκειμένου να ακολουθούν κι εκείνοι τον ρυθμό των αναρτήσεων και να δημοσιεύουν άμεσα. Αυτό, όμως, συνήθως οδηγεί σε διάδοση ψευδών ή μη αξιόπιστων ειδήσεων, προκαλώντας σύγχυση στους πολίτες, σε μια περίοδο, κατά την οποία εμείς καταβάλαμε υπεράνθρωπες προσπάθειες για να τους πείσουμε να εμβολιαστούν και να επιστρέψουμε στην κανονικότητα.

Ερώτημα ένατο: Θα μπορούσατε να δώσετε μια πρόταση για την αποφυγή τέτοιων προβλημάτων για παρόμοια ζητήματα στο μέλλον;

Οι δημοσιογράφοι την περίοδο του Covid-19, αλλά και αργότερα κατά την κυκλοφορία του εμβολίου αντιμετώπισαν πολλές προκλήσεις, τις οποίες αναμφισβήτητα δε θα επιθυμούσαν να βιώσουν ξανά στο μέλλον. Επομένως, είναι οι πλέον κατάλληλοι άνθρωποι για να θέσουν τις προτάσεις τους, με στόχο να αποφευχθούν λάθη που έγιναν κατά την περίοδο της πανδημίας, δηλαδή αναφορικά με ένα ζήτημα που αφορά την υγεία και την επιστήμη.

Η Ε συνεντευξιαζόμενη έκανε την παρακάτω δήλωση για το εν λόγω ζήτημα:

Ο Covid σταμάτησε τη γη να γυρίζει, τα πάντα ήταν καινούρια και η μια νέα έρευνα αναιρούσε την προηγούμενη. Επομένως, ήταν φυσιολογική τόσο η αναστάτωση που δημιουργήθηκε όσο και τα λάθη που προέκυψαν, εφόσον μετά τη μετάδοση μιας έρευνας, έβγαινε μια άλλη έρευνα με νέα στοιχεία. Παρόλα αυτά οι δημοσιογράφοι που έχουν τις απαραίτητες γνώσεις και την εμπειρία σε τέτοια ζητήματα, ήταν και είναι πάντα στη θέση τους, έτοιμοι για κάθε εξέλιξη... η πρόληψη των λαθών και της παραπληροφόρησης απαιτούν προσεκτικό χειρισμό, διαφάνεια και επαγγελματισμό ... ίσως μια διαφορετική διαχείριση της κατάστασης από την κυβέρνηση να ήταν περισσότερο ωφέλιμη στο μέλλον, δηλαδή εάν είναι απαραίτητη η συνδρομή δημοσιογράφων από άλλους κλάδους για την κάλυψη ενός σημαντικού ιατρικού θέματος, θα πρέπει να υπάρχει καλύτερη καθοδήγηση σχετικά με τις μεθόδους που πρέπει να ακολουθούν όλοι οι δημοσιογράφοι που καλύπτουν ειδήσεις που αφορούν την υγεία, όπως για παράδειγμα η συνεχής ενημέρωση του κοινού, αλλά πάντα με την επισήμανση της προέλευσης της πληροφορίας και το επίπεδο επιστημονικής επιβεβαίωσης, έτσι ώστε ο κόσμος να μπορεί να εμπιστευτεί τον άνθρωπο που ακούει.

Από την άλλη, ο Α δήλωσε πως την περίοδο εκείνη δεν ήταν έτοιμος εκείνος και πολλοί άλλοι συνάδελφοί του να μεταδώσουν τις ειδήσεις για τον Covid και για το εμβόλιο, επομένως θα είχαν αποφευχθεί πολλά λάθη, εάν υπήρχαν περισσότεροι εκπαιδευμένοι δημοσιογράφοι για την κάλυψη ιατρικών θεμάτων. Ειδικότερα αναφέρει ότι:

Χρειάζεται τεράστια προσοχή στην μετάδοση ειδήσεων που αφορούν την υγεία. Όπως συμβαίνει με όλες τις πανδημίες, έτσι και με τον κορονοϊό, με την πάροδο του χρόνου και κατόπιν αμέτρητων προσπαθειών από εμάς και την πολιτική ηγεσία να πείσουμε τον κόσμο να εμβολιαστεί, ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού εμβολιάστηκε και ο ιός μεταλλάχθηκε, με αποτέλεσμα πλέον να μην είναι τόσο επικίνδυνος, εκτός από όσους ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες. Αυτός είναι και ο λόγος, για τον οποίο πλέον παρατηρείται πως τα ΜΜΕ δε δίνουν τόση βαρύτητα στην πορεία του συγκεκριμένου θέματος. Είναι κρίσιμο, όμως, σε τέτοιες καταστάσεις να προϋπάρχει η κατάρτιση και η απαραίτητη εκπαίδευση για τη διάδοση ιατρικών θεμάτων, αλλά και η πλήρης διαφάνεια των πηγών και των

ερευνητικών μεθόδων, διαφορετικά ο κόσμος δε θα μπορεί να κατανοήσει τέτοιου είδους ζητήματα και θα παραμένει δύσπιστος.

Περαιτέρω, η Β έχει παρόμοια άποψη για την αποφυγή λαθών στο μέλλον αναφορικά με την κάλυψη θεμάτων υγείας, υποστηρίζοντας ότι απαιτείται αφενός περισσότερη εκπαίδευση, αλλά και επικοινωνία με τους ειδικούς. Συγκεκριμένα υποστηρίζει ότι:

Ο επαγγελματισμός, η εκπαίδευση και η συνεργασία με τους εμπειρογνώμονες είναι καίριοι παράγοντες για την παροχή αξιόπιστης πληροφόρησης σχετικά με την υγεία στο κοινό. Είναι πολύ σημαντική η εκπαίδευση των δημοσιογράφων και μπορεί να επιτευχθεί μέσω της διοργάνωσης από το κράτος σεμιναρίων και εργαστηρίων με συμμετοχή ειδικών υγείας για την κατανόηση των σημαντικών ιατρικών θεμάτων, ώστε σε κατάσταση ανάγκης να είναι όλοι σε θέση να έρθουν άμεσα σε επαφή με επιστήμονες και ειδικούς υγείας για την αξιολόγηση και μετέπειτα την ερμηνεία των επιστημονικών πληροφοριών.

Τέλος, η Γ απάντησε στην παραπάνω ερώτηση εκφράζοντας εν μέρει την ίδια άποψη:

Δεν είναι εύκολο σε τέτοιες καταστάσεις να κερδίσεις την εμπιστοσύνη του κοινού, αλλά προκειμένου να μη βρίσκεται σε κίνδυνο η δημόσια υγεία, οι δημοσιογράφοι προσπαθούμε να το πετύχουμε με κάθε δυνατό τρόπο. Ο δημοσιογράφος για να πλησιάσει πιο κοντά στο κοινό, οφείλει να είναι καλά διαβασμένος και εφόσον έχει συνεργαστεί πρώτα με εμπειρογνώμονες για το κάθε ιατρικό ζήτημα και το έχει κατανοήσει πλήρως, τότε να αποκαλύπτει τις πηγές του, ώστε να υπάρχει επιβεβαίωση της ακρίβειας όσον υποστηρίζει. Επίσης, ενδεχομένως να έγιναν και διάφορα λάθη όσον αφορά τα αυστηρά μέτρα που λήφθηκαν και έκαναν τους ανθρώπους να αντιδράσουν.... Είναι λεπτός ο χειρισμός τέτοιων ζητημάτων και θέλει ιδιαίτερη προσοχή στη διαχείριση... εμείς γνωρίζουμε γιατί επιβάλλεται ένα μέτρο, και είναι σίγουρα για το κοινό καλό, αλλά ο κόσμος είναι δύσπιστος και αυτό είναι απολύτως κατανοητό... η εμπιστοσύνη κερδίζεται με τη διαφάνεια και την ένδειξη κατανόησης, και όπως φαίνεται όχι με την επιβολή αυστηρών μέτρων και την απειλή προστίμων...

5.4 Περίληψη και ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας

Στην παρούσα ενότητα γίνεται μια περίληψη των απαντήσεων των συνεντευξιαζόμενων δημοσιογράφων σχετικά με το βασικό ερώτημα της έρευνας το οποίο είναι οι προκλήσεις που αντιμετώπισαν την περίοδο που ξεκίνησε η κυκλοφορία του εμβολίου κατά του COVID-19.

Κατά τη διαδικασία λήψης των συνεντεύξεων, αφενός έδειξαν όλοι οι δημοσιογράφοι προθυμία να βοηθήσουν όσο μπορούσαν για τη συγγραφή της εργασίας και αφετέρου

από τον τρόπο που μιλούσαν φαινόταν ότι γνώριζαν πολύ καλά το συγκεκριμένο θέμα, ότι είχαν βιώσει έντονα περιστατικά και είχαν πλέον μια ολοκληρωμένη άποψη, απορρέουσα από την εμπειρία τους, επί του διερευνώμενου ζητήματος.

Είναι γεγονός ότι τα μέσα ενημέρωσης μπορούν να αποτελέσουν σημαντική πηγή πληροφόρησης για το κοινό κατά τη διάρκεια μιας κρίσης που αφορά ζητήματα υγείας. Όμως, οι δημοσιογράφοι αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες προκλήσεις στην κάλυψη ειδήσεων για την υγεία. Απαιτούνται εξειδικευμένες δεξιότητες, γνώσεις και κρίση⁴⁰. Με το πρώτο ερώτημα εξετάζεται εάν στην Ελλάδα ήταν έτοιμοι οι δημοσιογράφοι και γενικότερα τα μέσα ενημέρωσης να καλύψουν την είδηση για την κυκλοφορία του εμβολίου κατά του κορονοϊού. Το γενικό συμπέρασμα από τις απαντήσεις των δημοσιογράφων είναι ότι οι ίδιοι ήρθαν αντιμέτωποι με πολλές προκλήσεις κατά την κάλυψη θεμάτων υγείας, εν μέσω της πανδημίας του COVID-19 και της επικαιροποίησης για τα εμβόλια. Παρά τη σημασία της ενημέρωσης του κοινού, οι δημοσιογράφοι δήλωσαν ότι υπήρχε έλλειψη αφενός προετοιμασίας και αφετέρου των απαραίτητων γνώσεων για την κάλυψη υγειονομικών θεμάτων, από όλους όσους χρειάστηκε να βοηθήσουν για τη μετάδοση των εξελίξεων. Οι συνεντευξιαζόμενοι αναφέρουν ότι τα ΜΜΕ και οι ίδιοι δεν ήταν επαρκώς προετοιμασμένοι για την ταχύτητα των εξελίξεων σχετικά με τα εμβόλια, καθώς κλήθηκαν να ενημερώσουν το κοινό για ένα νέο και σημαντικό θέμα υγείας. Επίσης, αναφέρουν την ανάγκη για εξειδίκευση και επιστημονική ενημέρωση, προκειμένου οι πληροφορίες που θα μεταδοθούν στο κοινό να είναι έγκυρες και ακριβείς. Συνολικά, οι απαντήσεις τους αναδεικνύουν τη σημασία της προετοιμασίας τους και της εξοικειώσής τους με τις επιστημονικές, υγειονομικές, και επικοινωνιακές πτυχές των θεμάτων υγείας προκειμένου να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις απαιτήσεις της εποχής.

Αναφορικά με το δεύτερο ερώτημα, το οποίο αφορά τις κύριες δυσκολίες που βίωσαν οι δημοσιογράφοι, προκύπτει, σύμφωνα με τις απαντήσεις τους, ότι η περίοδος της κυκλοφορίας του εμβολίου κατά του κορονοϊού αντιμετωπίστηκε ως μια εξαιρετικά δύσκολη φάση με τις κύριες προκλήσεις να περιλαμβάνουν εκστρατεία για πεισματική εμβολιαστική κάλυψη, επιδίωξη για διαρκή επικοινωνία με τους επιστήμονες, τεράστιο όγκο πληροφοριών και αντιπληροφοριών, κλίμα ανησυχίας και πίεσης, αλλά και χρονική πίεση και έλλειψη προετοιμασίας. Πιο συγκεκριμένα, κατά την περίοδο αυτή,

⁴⁰ Schwitzer G, Mudur G, Henry D, Wilson A, Goozner M, Simbra M, et al. (2005)

οι δημοσιογράφοι αντιμετώπιζαν την πρόκληση να πείσουν το κοινό να εμβολιαστεί, αντιμετωπίζοντας τη δυσπιστία και τις αμφιβολίες των πολιτών σχετικά με την ασφάλεια και την αποτελεσματικότητα των εμβολίων. Περαιτέρω, χρειάζονταν επικοινωνία με ειδικούς για την κατανόηση των επιστημονικών πτυχών, αλλά η πίεση του φόρτου εργασίας των επαγγελματιών υγείας έκανε περιορισμένο τον διαθέσιμο χρόνο για την συχνή επικοινωνία μαζί τους, γεγονός που δυσχέραινε την κατάσταση ακόμα περισσότερο. Από την άλλη, η υπερβολική ποσότητα πληροφοριών, συνδυασμένη με τη δυσκολία στον διαχωρισμό των επιστημονικών δεδομένων από τα fake news, δημιούργησε πρόκληση για τους δημοσιογράφους, καθώς ήδη οι ίδιοι βίωναν μεγάλη πίεση, ώστε να παρέχουν άμεσες και ενημερωτικές ειδήσεις σε ένα κλίμα ανησυχίας και αβεβαιότητας. Ένας ακόμα παράγοντας που διαπιστώνεται ότι τους δυσκόλεψε στην μετάδοση των ειδήσεων για το εμβόλιο κατά του κορονοϊού, είναι η αδυναμία να παράγουν ενημερωτικό υλικό που να είναι εύκολο στην κατανόηση και παράλληλα ενημερωτικό για το ευρύ κοινό, ενώ η κατάσταση δημιούργησε υπερβολικό στρες και κούραση. Επομένως, συνολικά γίνεται σαφές ότι οι δημοσιογράφοι σε αυτήν την φάση της πανδημίας, κλήθηκαν να διαχειριστούν πολλά προβλήματα που προέκυπταν, συμπεριλαμβανομένης της ανάγκης για ακριβή και κατανοητή επικοινωνία με το κοινό, καθώς και τη διαχείριση του όγκου πληροφοριών και των ανησυχιών των πολιτών.

Αναφορικά με το τρίτο ερώτημα, αρχικά αξίζει να σημειωθεί ότι σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, όπου βρίσκεται σε κίνδυνο η δημόσια υγεία, οι εθνικές και τοπικές αρχές οφείλουν να παρέχουν πληροφορίες στο κοινό με κατανοητό, έγκαιρο, διαφανή και συντονισμένο τρόπο τόσο πριν, όσο και κατά τη διάρκεια αλλά και μετά από μια κρίση⁴¹. Οι βασικοί στόχοι είναι το κράτος να διατηρήσει την εμπιστοσύνη του κοινού στο τοπικό και το εθνικό σύστημα υγείας προβάλλοντας ρεαλιστικές προσδοκίες αναφορικά με την ικανότητα ανταπόκρισής τους και διαχείρισης μιας πανδημίας. Έτσι, εξετάζοντας το ζήτημα εάν είχαν δοθεί συγκεκριμένες οδηγίες για την μετάδοση των ειδήσεων, κατά την περίοδο, που κυκλοφόρησε το εμβόλιο κατά του κορονοϊού στην Ελλάδα, εξάγεται το συμπέρασμα ότι υπήρξε προσπάθεια για οργάνωση και ενημέρωση από την πλευρά της πολιτείας για τη διαχείριση του κορονοϊού και για το λόγο αυτό συνεδρίαζε τακτικά και η Επιτροπή Εμβολιασμού με σκοπό την παροχή

⁴¹ Communication for behavioural impact (COMBI) – a toolkit for behavioural and social communication in outbreak response, (2012), p.16

βελτιωμένων οδηγιών στους πολίτες. Περαιτέρω, σημειώνεται έντονα η καθοδήγηση από την πολιτική ηγεσία, καθώς υπογραμμίζεται πως κάθε ενέργεια των δημοσιογράφων που κάλυπταν τις ειδήσεις εκείνη την περίοδο ήταν σύμφωνη με τις οδηγίες της κυβέρνησης. Από την άλλη, όπως αναφέρθηκε από τους δημοσιογράφους από ασχολούνται αποκλειστικά με θέματα υγείας, οφείλουν να συμμορφώνονται με τα επιστημονικά πρωτόκολλα και να επαληθεύουν την ακρίβεια των πληροφοριών που μεταδίδουν, και αυτός ήταν και ο κύριος στόχος των οδηγιών της Κυβέρνησης, δηλαδή η διασφάλιση ενημερωτικών και ακριβών πληροφοριών για τη δημόσια υγεία.

Η πανδημία του COVID-19 έχει παρουσιάσει προκλήσεις άνευ προηγουμένου στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης, όμως είναι πολύ σημαντικό να αναφερθεί ότι οι δημοσιογράφοι που κάλυπταν την πανδημία και όλες τις σχετικές εξελίξεις, όπως ήταν και το εμβόλιο, εργάζονται με τρόπους παρόμοιους με τους πρώτους ανταποκριτές. Παρόλα αυτά, σπάνια αναρωτιέται κανείς για τη δική τους ψυχολογική δυσφορία που μπορεί να τους προκαλούν τέτοιες ειδήσεις, και κατά πόσο επηρεάζονται συναισθηματικά, καθώς ενδέχεται πολλές φορές να αντιμετωπίζουν υψηλά επίπεδα άγχους λόγω της συνεχούς εισροής πληροφοριών, του επείγοντος χαρακτήρα της αναφοράς και της σοβαρότητας της κατάστασης⁴². Επίσης, είναι σημαντικός και ο κίνδυνος εξουθένωσης, ειδικά όταν ασχολούνται με συναισθηματικά φορτισμένα θέματα και στενές προθεσμίες. Έτσι, με το τέταρτο ερώτημα, επιχειρήθηκε να αποδοθεί η ψυχολογική κατάσταση των δημοσιογράφων που εργάζονταν στα ελληνικά μέσα ενημέρωσης εκείνη την περίοδο και διαπιστώθηκε ότι μερικοί εξ αυτών, αντιμετώπισαν αρχικά αβεβαιότητα και δυσκολίες λόγω της πολυπλοκότητας των επιστημονικών δεδομένων νιώθοντας πίεση και άγχος. Παρόλα αυτά, προσπάθησαν όλοι να διατηρήσουν την απαιτούμενη ψυχραιμία για να ανταποκριθούν στα επείγοντα ζητήματα. Οι περισσότεροι δήλωσαν ότι ήταν ψύχραιμοι και αισιόδοξοι με την ανακοίνωση των πρώτων εμβολιασμών. Αντί να επικεντρώνονται στην πίεση, προσπαθούσαν να προβάλλουν ένα ελπιδοφόρο μήνυμα, ενθαρρύνοντας τον εμβολιασμό και διαδίδοντας αισιόδοξα μηνύματα στο κοινό, παρά την αβεβαιότητα και τις δυσκολίες που βίωναν. Ο εμβολιασμός εμφανίζεται ως η λύση και η ελπίδα για καλύτερες μέρες. Γενικότερα, οι δημοσιογράφοι φαίνεται να αντιμετώπισαν την πρόκληση της κάλυψης της πανδημίας και της είδησης για την κυκλοφορία του

⁴² Feinstein A, Audet B, Waknine E. Witnessing images of extreme violence: a psychological study of journalists in the newsroom. JRSO Open (2014)

εμβολίου με διάφορες στάσεις, από την αβεβαιότητα και την πίεση έως τη ψύχραιμη αισιοδοξία και τη δέσμευσή τους να προβάλλουν θετικά μηνύματα.

Όσον αφορά το πέμπτο ερώτημα, το οποίο προστέθηκε στην πορεία των συνεντεύξεων, καθώς θεωρήθηκε ενδιαφέρον να διερευνηθεί κατά πόσο η κατάσταση επηρέασε τη γνώμη των δημοσιογράφων μετά από όλες αυτές τις εξελίξεις, αξίζει να αναφερθεί πως οι τελευταίοι, όπως και κάθε διαφορετική ομάδα επαγγελματιών, έχουν ποικίλες απόψεις για το εμβόλιο κατά του COVID-19. Είναι σημαντικό, λοιπόν, να αναγνωριστεί ότι οι δημοσιογράφοι είναι άτομα με τις δικές τους προοπτικές και οι απόψεις τους μπορεί να επηρεάζονται από προσωπικές πεποιθήσεις, εμπειρίες και τη φύση των αναφορών τους. Εκείνοι που καλύπτουν θέματα υγείας και επιστήμης βασίζονται συχνά σε γνώμες ειδικών και επιστημονικά στοιχεία, αλλά οι προσωπικές απόψεις μπορεί να διαφέρουν. Στη συγκεκριμένη περίπτωση σχετικά με τη δική τους άποψη για το εμβόλιο COVID-19, ορισμένοι δημοσιογράφοι τόνισαν τη σημασία του εμβολιασμού ως μέτρο εξασφάλισης της δημόσιας υγείας, δίνοντας έμφαση στα επιστημονικά στοιχεία που υποστηρίζουν την ασφάλεια και την αποτελεσματικότητα του εμβολίου και άλλοι στάθηκαν στις ανησυχίες ή επικρίσεις, όπως διστακτικότητα εμβολίων ή δυσμενείς επιπτώσεις. Το συνολικό συμπέρασμα όμως, από τις παραπάνω συνεντεύξεις, είναι ότι η πλειοψηφία των δημοσιογράφων ήταν και είναι υπέρ του εμβολιασμού, υπογραμμίζοντας πάντα τη σημασία της επιστήμης και των εμβολίων ως προληπτικό μέτρο κατά του κορονοϊού.

Συνεχίζοντας τις συνεντεύξεις με τους δημοσιογράφους, θεωρήθηκε σκόπιμο για την έρευνα να ερωτηθούν σχετικά με την ταχύτητα των εξελίξεων, καθώς σε προηγούμενο στάδιο αρκετοί ανέφεραν την έλλειψη χρόνου ως μια πρόκληση. Οι δημοσιογράφοι που χρειάστηκε να μεταδώσουν τις ειδήσεις που σχετίζονται με την πανδημία γενικότερα, αντιμετώπισαν ένα περιβάλλον με γρήγορο ρυθμό λόγω της συνεχούς εισροής πληροφοριών, των αυστηρών προθεσμιών και την ανάγκη γρήγορης διάδοσης ενημερώσεων στο κοινό. Η ταχεία ανάπτυξη και έγκριση των εμβολίων κατά του COVID-19 παρουσίασε αρκετές δυσκολίες για τους δημοσιογράφους όσον αφορά την παρακολούθηση των τελευταίων επιστημονικών πληροφοριών, τις πιθανές παρενέργειες, αλλά και τις αντιδράσεις του κοινού, καθώς προσπαθούσαν να βρουν μια ισορροπία μεταξύ της έγκαιρης παράδοσης ειδήσεων και της διασφάλισης της ακρίβειας. Ειδικότερα, όπως προκύπτει από τις δοθείσες συνεντεύξεις, η ταχύτητα με

την οποία διαδίδονταν οι ειδήσεις ανάγκαζε τους δημοσιογράφους να αντιδρούν άμεσα, ενώ πίεση του χρόνου για άμεση ενημέρωση ήταν εμφανής. Σε αυτό το πλαίσιο, οι δημοσιογράφοι ανέφεραν ότι έπρεπε να βασίζονται στη γνώμη των ειδικών για την ερμηνεία των επιστημονικών δεδομένων και ότι η πολυπλοκότητα αυτών των δεδομένων έκανε δύσκολη τη μεταφορά κατανοητών πληροφοριών στο κοινό. Συγκεκριμένα, αναφέρθηκαν περιπτώσεις που οι δημοσιογράφοι έπρεπε να ανταποκριθούν γρήγορα όταν επρόκειτο για πιθανά περιστατικά θανάτου μετά τον εμβολιασμό. Αν και αναγνωρίζεται η πίεση του χρόνου, ταυτόχρονα τονίζεται η ανάγκη για επαρκή έλεγχο και επιβεβαίωση των πληροφοριών προτού δημοσιευτούν. Εν τέλει, παρόλες τις δυσκολίες, τόνισαν την αξία της ακρίβειας και της ισορροπίας μεταξύ της ταχύτητας και ποιότητας των ειδήσεων, καθώς η πληροφόρηση παρέχεται σε ένα περιβάλλον όπου η επείγουσα ανάγκη για ενημέρωση συνυπάρχει με την ανάγκη για εμπιστοσύνη και ακρίβεια.

Ένα εξαιρετικά δύσκολο ζήτημα που έπρεπε να αντιμετωπίσουν οι δημοσιογράφοι εκείνη την περίοδο, είναι η ύπαρξη των Fake News σχετικά με το εμβόλιο κατά του Covid-19, αλλά και η κάλυψη των ειδήσεων από δημοσιογράφους άλλων κλάδων. Η ύπαρξη των παραπάνω τους προκαλούσε ανησυχία, ευθύνη και δέσμευση για την αποτροπή της παραπληροφόρησης. Η εξάπλωση ψευδών πληροφοριών σχετικά με τα εμβόλια μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες, συμπεριλαμβανομένης της υπονόμησης της εμπιστοσύνης του κοινού και ενδεχομένως να θέσει σε κίνδυνο τις προσπάθειες που έχουν προηγηθεί, από τις κυβερνήσεις και τους ειδικούς, για την προστασία της δημόσιας υγείας. Πιο συγκεκριμένα, στις παραπάνω συνεντεύξεις, υπογραμμίζεται η σημασία της δεοντολογίας, της σωστής ενημέρωσης και της ανάγκης για εξειδίκευση σε επιστημονικά θέματα, αλλά και οι δυσκολίες από τη συνδρομή άλλων δημοσιογράφων από διάφορους κλάδους για την κάλυψη των ειδήσεων κατά της πανδημίας και του εμβολίου. Περαιτέρω, τονίζεται ότι η έλλειψη εξειδίκευσης μερικών δημοσιογράφων σε ιατρικά θέματα μπορεί να οδηγήσει σε λάθη, κυρίως σε καταστάσεις κρίσης, και για το λόγο αυτό είναι απαραίτητη πάντα η επαφή με ειδικούς. Τέλος, ως σημαντικότερη δυσκολία αναφέρεται το διαδίκτυο, μέσω του οποίου υπήρξε διασπορά ψευδών ειδήσεων, επηρεάζοντας την εμπιστοσύνη του κοινού. Επομένως, αυτά που όφειλαν να τηρούν οι δημοσιογράφοι ήταν ο έλεγχος γεγονότων με σκοπό την απομυθοποίηση ψευδών πληροφοριών, η υπεύθυνη αναφορά για τη διατήρηση της εμπιστοσύνης του κοινού, η αναζήτηση των απόψεων των επαγγελματιών του

ιατρικού τομέα, όπως επιστήμονες και εμπειρογνώμονες δημόσιας υγείας για την παροχή έγκυρων πληροφοριών, η αλληλεπίδραση με το κοινό, προκειμένου να αντιμετωπίσουν ανησυχίες, να απαντήσουν σε ερωτήσεις και να παρέχουν ακριβείς πληροφορίες, αλλά και η επισήμανση των συνεπειών της παραπληροφόρησης για τα εμβόλια, όπως κρούσματα ασθενειών που μπορούν να προληφθούν, αυξημένες νοσηλείες και περιττός φόβος του κοινού. Παρουσιάζοντας τους κινδύνους που συνδέονται με την παραπληροφόρηση, τονίζεται η σημασία της ακριβούς αναφοράς.

Περαιτέρω, σημειώνεται η σημαντική επίδραση που είχε το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αναφορικά με τις ειδήσεις που κυκλοφόρησαν σχετικά με το εμβόλιο κατά του COVID-19. Αρχικά, οι πλατφόρμες μέσων κοινωνικής δικτύωσης επέτρεψαν την ταχεία διάδοση πληροφοριών σχετικά με το εμβόλιο COVID-19, καθώς οι ενημερώσεις και οι συζητήσεις μπορούσαν πλέον να φτάσουν σε παγκόσμιο κοινό μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα. Όμως, ένεκα της ταχύτητας διασποράς των πληροφοριών, καθώς και ο ανοιχτός χαρακτήρας των μέσων κοινωνικής δικτύωσης οδήγησαν επίσης στη διάδοση παραπληροφόρησης σχετικά με το εμβόλιο, κάνοντας λόγο για ψευδείς ισχυρισμούς και θεωρίες συνωμοσίας, προκαλώντας σύγχυση και δυσπιστία σε πολλούς πολίτες. Από την άλλη, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης καθιστούσαν μια πλατφόρμα για να ακουστούν διάφορες φωνές, συμπεριλαμβανομένων ειδικών, επαγγελματιών υγείας, αλλά και μη ειδικών και ομάδων κατά των εμβολίων. Αυτό ενίσχυσε την ποικιλομορφία των απόψεων και μερικές φορές συνέβαλε στην πόλωση των απόψεων για το εμβόλιο, καθώς διευκόλυναν τη συμμετοχή του κοινού σε συζητήσεις σχετικά με το εμβόλιο, δίνοντας στους ανθρώπους την ευκαιρία να μοιραστούν τις εμπειρίες τους, τις ανησυχίες τους και τις απόψεις τους, δημιουργώντας έναν δυναμικό διαδικτυακό διάλογο. Παρόλα αυτά, η διασπορά τόσο μεγάλου όγκου πληροφοριών για το εμβόλιο κατά του Covid-19, σε συνδυασμό με την ταχύτητα εξάπλωσής τους, έφερε τους δημοσιογράφους αντιμέτωπους με ποικίλες προκλήσεις ως προς τον χειρισμό της εισροής πληροφοριών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ήταν κρίσιμη η διάκριση μεταξύ αξιόπιστων πηγών και παραπληροφόρησης και οι δημοσιογράφοι όφειλαν να καταπολεμήσουν τη διάδοση ψευδών αφηγήσεων. Γενικότερα, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης προκάλεσαν τόσο θετικά όσο και αρνητικά συναισθήματα στο κοινό, που μπορούσαν να επηρεάσουν την αποδοχή και την απορρόφηση του εμβολίου. Όπως προκύπτει και από τα αποσπάσματα των συνεντεύξεων των δημοσιογράφων, η μεγαλύτερη δυσκολία που αντιμετώπισαν ήταν

η ταχύτητα και η ένταση που επικράτησε στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Οι περισσότεροι θεωρούν ότι στα social media λόγω της υψηλής ταχύτητας, δεν μπορεί να υπάρξει επιβεβαίωση των πληροφοριών, ενώ παράλληλα ένιωθαν την πίεση του χρόνου και την ανάγκη να παρέχουν άμεση ενημέρωση, η οποία είναι επόμενο να οδηγήσει σε λάθη, συμπεριλαμβανομένης και της διάδοσης ψευδών ειδήσεων. Έτσι, η ανάγκη για άμεση ανταπόκριση στη συνεχή ροή των ειδήσεων που κυκλοφορούσαν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης προκάλεσε δυσκολίες τόσο στην αξιολόγηση, όσο και στην επεξεργασία των πληροφοριών σχετικά με τα εμβόλια.

Στο τελικό στάδιο των συνεντεύξεων, ζητήθηκε από τους δημοσιογράφους να εκφράσουν τη δική τους πρόταση, προκειμένου να αντιμετωπιστούν παρόμοια προβλήματα στο μέλλον, με βάση πάντα τις δυσκολίες που είχαν βιώσει στην προσπάθειά τους να καλύψουν την είδηση για την κυκλοφορία του εμβολίου κατά της νόσου του κορονοϊού εν μέσω της πανδημίας. Συνοπτικά, από τις παραπάνω συνεντεύξεις προκύπτει ότι είναι ιδιαίτερα σημαντικό οι δημοσιογράφοι που καλύπτουν θέματα υγείας να έχουν λάβει τη σωστή και απαιτούμενη εκπαίδευση, η οποία θα πρέπει να περιλαμβάνει σεμινάρια και εργαστήρια με συμμετοχή ειδικών υγείας. Περαιτέρω, κρίνεται απαραίτητη η συνεργασία με εμπειρογνώμονες και ειδικούς στον τομέα της υγείας για την ακριβή και επαγγελματική κάλυψη ιατρικών θεμάτων, όπως επίσης και η διαφάνεια πληροφόρησης, σχετικά με τις πηγές τους, παράλληλα με την επισήμανση του επιπέδου επιστημονικής επιβεβαίωσης των πληροφοριών που παρέχουν. Δόθηκε επίσης ως πρόταση η ύπαρξη μεγαλύτερης καθοδήγησης και επικοινωνίας από την κυβέρνηση όσον αφορά τα ιατρικά θέματα και τα ληφθέντα μέτρα για την προστασία της δημόσιας υγείας, σε συνδυασμό με τη συνεχή ενημέρωση του κοινού, με τους δημοσιογράφους να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο σε αυτήν τη διαδικασία, ώστε το κοινό να είναι σε θέση να κατανοήσει ακριβώς για ποιο λόγο επιβάλλεται κάθε μέτρο από το κράτος, με μια μικρή κριτική στην αυστηρότητα των μέτρων που λήφθηκαν από την Κυβέρνηση στη συγκεκριμένη περίπτωση. Τέλος, θεωρήθηκε απαραίτητο, αναφορικά με τα ζητήματα που αφορούν την υγεία, η διατήρηση και ενίσχυση της εμπιστοσύνης του κοινού μέσω της διαφάνειας, καλής ενημέρωσης και κατανόηση των ανησυχιών του, ενώ ταυτόχρονα υποστηρίχθηκε η ύπαρξη της ανάγκης για περισσότερους εξειδικευμένους δημοσιογράφους που θα καλύπτουν υγειονομικά θέματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Συμπεράσματα έρευνας

Στην παρούσα εργασία, μετά από παρακολούθηση ενημερωτικών δελτίων ειδήσεων των εγχώριων τηλεοπτικών καναλιών, έρευνα σε ειδησεογραφικούς ιστότοπους ελληνικών εφημερίδων και συνεντεύξεις με δημοσιογράφους που ασχολήθηκαν με την κάλυψη των ειδήσεων καθόλη τη διάρκεια της πανδημίας, διαπιστώνονται οι προκλήσεις που αντιμετώπισαν οι Έλληνες δημοσιογράφοι, κατά την περίοδο κυκλοφορίας του εμβολίου κατά της νόσου του κορονοϊού.

Συνολικά, μέσα από την εξέταση των αναφορών των ελληνικών μέσων ενημέρωσης, προκύπτει ότι αρχικά δόθηκε έμφαση στην άφιξη των εμβολίων στην Ελλάδα, ενώ παράλληλα επισημαίνονταν ο αγώνας των φαρμακευτικών εταιριών για την έγκαιρη παράδοση και η θετική προθυμία των εθελοντών να εμβολιαστούν, με τα εμβόλια να παρουσιάζονται ως κλειδί για την αντιμετώπιση της πανδημίας. Οι ειδήσεις παρουσίαζαν συνήθως συνεντεύξεις ειδικών που υποστήριζαν τα θετικά αποτελέσματα που θα επιφέρουν τα εμβόλια για την αντιμετώπιση της πανδημίας, με σκοπό να ενισχύσουν την εμπιστοσύνη του κοινού στα εμβόλια. Επιπλέον, τα μέσα προσπαθούσαν να προβάλλουν ελπιδοφόρα μηνύματα για νέα εμβόλια που θα παρείχαν μεγαλύτερη προστασία κατά γενικών κορονοϊών, επισημαίνοντας επιστημονικές ανακαλύψεις, όπως η τεχνολογία mRNA. Στη συνέχεια, αναφέρθηκαν στα νέα μέτρα και οι οδηγίες για την αντιμετώπιση της πανδημίας, επισημαίνοντας προτεινόμενα μέτρα, ιδίως για τους μη εμβολιασμένους. Τονίστηκε η πιθανή υποχρεωτικότητα του εμβολιασμού με ηλικιακά κριτήρια και πιθανοί περιορισμοί στην εστίαση.

Παρόλα αυτά, διαπιστώνεται τόσο από αποσπάσματα διαδικτυακών πλατφόρμων ενημέρωσης, τηλεοπτικών εκπομπών και εντύπων εφημερίδων, όσο και από τις συνεντεύξεις που έδωσαν οι δημοσιογράφοι αναφορικά με τις προκλήσεις που αντιμετώπισαν κατά την κάλυψη των εξελίξεων για το εμβόλιο κατά του κορονοϊού, ότι ο κύριος στόχος όλων των δημοσιογράφων ήταν η παροχή στο κοινό αξιόπιστων και τεκμηριωμένων πληροφοριών για τη λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων σχετικά με την υγεία του. Από τη μια, όσοι δημοσιογράφοι είναι εξειδικευμένοι στην κάλυψη επιστημονικών ζητημάτων, επιβεβαιώνουν ότι ήταν έτοιμοι να διαχειριστούν κάθε εξέλιξη αναφορικά με την πανδημία, ενώ υποστηρίζουν ότι γνώριζαν αρκετά χρόνια

νωρίτερα την πρόοδο των επιστημονικών ερευνών σχετικά με την τεχνολογία mRNA, ήταν σίγουροι για τις ειδήσεις που μετέδιδαν, διαθέτοντας τις κατάλληλες γνώσεις, και μοναδικός σκόπελος ήταν η ταχύτητα των γεγονότων. Γεγονός που αποδεικνύεται και από τα άρθρα και τις εκπομπές, στα οποία γίνεται λόγος για παλαιότερες σχετικές επιστημονικές ανακαλύψεις. Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι το τοπίο των μέσων ενημέρωσης είναι ποικίλο και οι μεμονωμένοι δημοσιογράφοι και τα μέσα μπορεί να προσεγγίζουν αυτές τις προκλήσεις διαφορετικά.

Αντιθέτως, οι δημοσιογράφοι που χρειάστηκε να προσφέρουν τη βοήθειά τους κατά την περίοδο της πανδημίας, αντιμετώπισαν περισσότερες δυσκολίες, καθώς δεν διέθεταν την κατάλληλη εμπειρία για τη διαχείριση τέτοιων καταστάσεων, επομένως ελλείπει εξειδίκευσης και γνώσεων δεν ήταν σε θέση να διαχειριστούν με την ίδια ψυχραιμία τις εξελίξεις, ενώ, τέλος, οι ειδήσεις που μετέδιδαν βασίζονταν στις οδηγίες της πολιτικής ηγεσίας και των επιστημόνων, τους οποίους εμπιστεύονταν αδιαμφισβήτητα.

Περαιτέρω, στην παρούσα εργασία δόθηκε έμφαση από τους δημοσιογράφους στην επικοινωνία κινδύνου, η οποία προωθεί την αποτελεσματική ανταλλαγή πληροφοριών και τη γνώμη των επιστημόνων για θέματα που αφορούν τη δημόσια υγεία, με σκοπό την καλύτερη αξιολόγηση, διαχείριση και συντονισμό. Η σημασία των επιστημονικών ανακαλύψεων, άλλωστε, επισημαίνεται και μέσα από τα αποσπάσματα των τηλεοπτικών εκπομπών και των διαδικτυακών άρθρων, όπου υπογραμμίζονται οι συστάσεις των ειδικών και δίνεται έμφαση στα αποτελέσματα μελετών τους.

Από την άλλη, προκύπτει συνολικά η άποψη ότι η ταχύτητα της διάδοσης των ειδήσεων μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (Social Media), σε συνδυασμό με τις αμφιβολίες του κοινού και την ανάγκη για αμφίσημες απαντήσεις, δυσκόλεψε την επικοινωνία και την προώθηση των εμβολιαστικών προγραμμάτων. Ειδικότερα, ενώ το Διαδίκτυο και οι πλατφόρμες μέσων κοινωνικής δικτύωσης διευκόλυναν την ταχεία διάδοση πληροφοριών, έθεταν επίσης προκλήσεις όσον αφορά τη διασφάλιση της ακρίβειας, την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης και τη διαχείριση του ποικίλου φάσματος απόψεων και φωνών στον διαδικτυακό χώρο. Το γεγονός αυτό, από τη μια είχε αρνητικές επιδράσεις στο κοινό, καθώς οι ψευδείς πληροφορίες σχετικά με τα εμβόλια κατά του COVID-19 συνέβαλαν στην εξάπλωση του φόβου και του πανικού, ενώ υπήρξαν παράλληλα και ισχυρισμοί ή θεωρίες συνωμοσίας που δημιουργούσαν

περιττές ανησυχίες σχετικά με την ασφάλεια και την αποτελεσματικότητα των εμβολίων. Αυτό οδήγησε τους πολίτες σε δισταγμό να εμβολιαστούν λόγω αβάσιμων φόβων ή παρερμηνειών, μη λαμβάνοντας υπόψη ότι με τον τρόπο αυτό εμποδίζονται οι προσπάθειες για την επίτευξη ευρείας ανοσίας ελέγχου της εξάπλωσης του ιού, ενώ παράλληλα, άτομα που δεν επιθυμούσαν να ακολουθήσουν τις κατευθυντήριες γραμμές για τη δημόσια υγεία, μπορούσα να αυξήσουν τον κίνδυνο μετάδοσης του Covid-19, επηρεάζοντας ταυτόχρονα τα συνολικά αποτελέσματα της δημόσιας υγείας και υπονομεύοντας τις εκστρατείες εμβολιασμού. Από την άλλη, η παραπληροφόρηση και τα νέα που διαδίδονταν μέσω του διαδικτύου και των social media, όπως αποδεικνύεται, έφεραν τους δημοσιογράφους αντιμέτωπους με πολλές προκλήσεις. Αρχικά, προκλήσεις ως προς τον έλεγχο δεδομένων, δηλαδή της καταπολέμησης της παραπληροφόρησης και της επαλήθευσης της ακρίβειας των πληροφοριών πριν από την αναφορά, με την ταχέως εξελισσόμενη φύση της πανδημίας και τη συνεχή εισροή πληροφοριών να καθιστούν ακόμα πιο δύσκολη την παρακολούθηση των στοιχείων. Στη συνέχεια, διαπιστώνεται η διαρκής προσπάθειά τους, εν μέσω της πανδημίας, να διατηρήσουν την αξιοπιστία και την εμπιστοσύνη στο κοινό τους, καθώς ακόμα και η ακούσια αναφορά ψευδών πληροφοριών, μπορεί να βλάψει τη φήμη ενός δημοσιογράφου και τη φήμη του οργανισμού μέσω ενημέρωσης. Περαιτέρω, προκύπτει από τις συνεντεύξεις των δημοσιογράφων η πίεση που ένιωθαν για έγκαιρη ενημέρωση, καθώς ο επείγων χαρακτήρας της αναφοράς έκτακτων ειδήσεων κατά τη διάρκεια μιας κρίσης για τη δημόσια υγεία μπορεί να οδηγήσει σε ανεπαρκή επαλήθευση των πηγών, δημιουργώντας τους πίεση για γρήγορη αναφορά, με αποτέλεσμα να διακυβεύεται η ακρίβεια των πληροφοριών. Παράλληλα, παρά τα όσα δημοσιεύονται στο διαδίκτυο, οι δημοσιογράφοι έπρεπε να ακολουθήσουν τη λεπτή ισορροπία της αντιμετώπισης των ανησυχιών και των φόβων του κοινού χωρίς να προκαλούν αίσθηση, γεγονός που απαιτεί μια διαφοροποιημένη προσέγγιση για την αναφορά σύνθετων επιστημονικών θεμάτων, ενώ ταυτόχρονα φέρουν την ευθύνη παροχής στο κοινό αξιόπιστων πληροφοριών για τη λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων, η οποία ενισχύεται κατά τη διάρκεια μιας παγκόσμιας κρίσης υγείας όπου η ακριβής πληροφόρηση είναι ζωτικής σημασίας για τη δημόσια ασφάλεια.

Συνοπτικά, προκύπτει ότι ο αντίκτυπος των ψευδών ειδήσεων σχετικά με τα εμβόλια COVID-19 περιλαμβάνει πιθανή βλάβη στη δημόσια υγεία, αυξημένο δισταγμό

εμβολίων και προκλήσεις για τους δημοσιογράφους στη διατήρηση της ακρίβειας, της αξιοπιστίας και της καταπολέμησης της παραπληροφόρησης.

Επίλογος

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν αρχικά να δοθεί ο ορισμός και η σημασία της Δημοσιογραφίας της Επιστήμης, η οποία έχει έναν εξαιρετικά κρίσιμο ρόλο για τον τρόπο μετάδοσης πληροφοριών που σχετίζονται με επιστημονικές εξελίξεις, έρευνα για θέματα που αφορούν την υγεία, ιατρικές ανακαλύψεις και γενικότερα ζητήματα που αποσκοπούν στη διασφάλιση της δημόσιας υγείας στο ευρύ κοινό.

Ως πρωταρχικός στόχος της Δημοσιογραφίας της Επιστήμης ορίστηκε η ενημέρωση του κοινού, δηλαδή η παροχή ακριβών και προσβάσιμων πληροφοριών, με τους δημοσιογράφους να έχουν την ευθύνη να μεταφράσουν τις σύνθετες επιστημονικές και ιατρικές έννοιες σε κατανοητή γλώσσα, βοηθώντας το κοινό να ενημερώνεται για τις τελευταίες εξελίξεις⁴³, καθώς αποτελούν γέφυρα μεταξύ των ειδικών και του κοινού, ενεργώντας ως μεσάζοντες μεταξύ επιστημόνων, επαγγελματιών υγείας και του ευρύτερου κοινού. Περαιτέρω, έγινε αναφορά στις υπόλοιπες ενέργειες των δημοσιογράφων που καλύπτουν θέματα υγείας, όπως η κοινοποίηση των ευρημάτων της έρευνας και των απόψεων ειδικών, η ευαισθητοποίηση σχετικά με θέματα υγείας, ασθένειες, προληπτικά μέτρα και επιλογές τρόπου ζωής που συμβάλλουν στη συνολική ευημερία, οι προσπάθειές τους για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης, παρέχοντας αναφορές βασισμένες σε στοιχεία για την αντιμετώπιση μύθων, παρανοήσεων και ψευδών ισχυρισμών που μπορεί να κυκλοφορούν στο δημόσιο τομέα. Παράλληλα, δόθηκε έμφαση στην τήρηση ηθικών προτύπων, και τέλος, επισημάνθηκε ο ρόλος των δημοσιογράφων της επιστήμης, κατά τη διάρκεια κρίσεων υγείας, επιδημιών ή πανδημιών, καθώς η παροχή έγκαιρων και ακριβών πληροφοριών είναι απαραίτητη για τη δημόσια ασφάλεια και για την καταπολέμηση της εξάπλωσης πανικού ή παραπληροφόρησης. Συνοπτικά, αναδείχθηκε πώς η δημοσιογραφία για την επιστήμη και την υγεία βοηθάει στην καλύτερη κατανόηση των επιστημονικών και ιατρικών προόδων, στην προώθηση της τεκμηριωμένης λήψης αποφάσεων και στη συμβολή στη συνολική υγεία και ευημερία του κοινού.

Στη συνέχεια, έγινε συνοπτική περιγραφή της έξαρσης του ιού SARS-CoV-2, που προκάλεσε την πανδημία του COVID-19 και αναφέρθηκαν τα κύρια συμπτώματα της νόσου, και η αντίδραση του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ) που κήρυξε την COVID-19 ως πανδημία, με τις συνέπειες της νόσου να οδηγούν στην ανάγκη λήψη

⁴³ M. W. Angler (2017)

προληπτικών μέτρων προς αποφυγή της εξάπλωσής του, όπως η χρήση μάσκας και ο εμβολιασμός. Έτσι, ξεκίνησε η παράθεση δεδομένων σχετικά με τους πρώτους εμβολιασμούς που πραγματοποιήθηκαν, με στατιστικά στοιχεία ανά τον κόσμο.

Με βάση τα παραπάνω δεδομένα, επιχειρήθηκε να αποδοθούν οι προκλήσεις των ελληνικών μέσων μαζικής ενημέρωσης, κατά την προσπάθειά τους να μεταδώσουν τις ειδήσεις σχετικά με τις εξελίξεις γύρω από εμβόλιο κατά του Covid-19.

Μετά από ανάγνωση άρθρων στο διαδίκτυο και σε έντυπες εφημερίδες, την παρακολούθηση τηλεοπτικών δελτίων ειδήσεων εκείνης της περιόδου, αλλά και επικοινωνία με δημοσιογράφους για τη λήψη συνεντεύξεων, οι οποίες αναλύονται λεπτομερώς στο δεύτερο μέρος της εργασίας, έγινε προσπάθεια να διερευνηθούν όλες οι προκλήσεις που αντιμετώπισαν οι δημοσιογράφοι εκείνη την περίοδο, με σκοπό να υπάρξει μια ενδεχόμενη βελτίωση κατά τον χειρισμό παρόμοιας κατάστασης στο μέλλον.

Συνοπτικά, από όλα τα παραπάνω η εργασία καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι προκλήσεις των ελληνικών μέσων ενημέρωσης ήταν αρκετές και η κατάσταση που επικρατούσε έχρηζε ιδιαίτερης αντιμετώπισης. Η ανάγκη για άμεση ενημέρωση κατά τη διάρκεια μιας κρίσης υγείας απαιτούσε από τους δημοσιογράφους γρήγορη αναφορά ειδήσεων, χωρίς να διαθέτουν τον απαιτούμενο χρόνο για πλήρη επαλήθευση των πηγών και των πληροφοριών τους, ενώ ταυτόχρονα η εξάπλωση της παραπληροφόρησης μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης αποτέλεσε μια ακόμη πρόκληση, καθώς οι δημοσιογράφοι έπρεπε να αντιμετωπίσουν ανεπιθύμητες πληροφορίες και φήμες. Περαιτέρω, από τις συνεντεύξεις προέκυψε ότι έπρεπε να βρουν την ισορροπία μεταξύ ενημέρωσης του κοινού και της αντιμετώπισης των φόβων και των ανησυχιών του, χωρίς να προκαλούν πανικό, έχοντας παράλληλα να αντιμετωπίσουν την πίεση για διατήρηση της αξιοπιστίας τους

Συμπερασματικά, προκύπτει ότι κατά τις περιόδους μιας πανδημίας, παρά την εξειδίκευση που μπορεί να έχουν κάποιοι δημοσιογράφοι, οι οποίοι ασχολούνται με θέματα υγείας, τα μέσα ενημέρωσης έρχονται αντιμέτωπα με δύσκολες προκλήσεις λόγω του επείγοντος χαρακτήρα της πανδημίας και της ανάγκης για γρήγορη, ακριβή, και ισορροπημένη ενημέρωση, όπως συνέβη και στην προκειμένη περίπτωση με την κυκλοφορία των εμβολίων κατά του Covid-19, στην Ελλάδα.

Βιβλιογραφία

- Φίλιας, Β. (1993). Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τεχνικές των κοινωνικών ερευνών. Αθήνα: Gutenberg.
- Angler, W. Martin, (2017). Science Journalism: An Introduction, New York, Routledge.
- Badenschier, F. and Wormer, H., (2012), Issue Selection in Science Journalism: Towards a Special Theory of News Values for Science News?, In book: The Sciences' Media Connection –Public Communication and its Repercussions (pp.59-85).
- Communication for behavioural impact (COMBI) – a toolkit for behavioural and social communication in outbreak response. Geneva: World Health Organization; 2012
- Creswell, J.W. (2007). Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Denzin, N. K., Lincoln, Y. S., (2005), The Sage handbook of qualitative research, 3rd Edition, Thousand Oaks, CA: Sage
- Eisner, E. W. (1991). The enlightened eye: Qualitative inquiry and the enhancement of educational practice. New York, NY: Macmillan
- Finlay, S. and Faulkner, G. (2005). Physical activity promotion through the mass media: Inception, production, transmission and consumption. Preventative Medicine, 40, 121–130
- Feinstein A, Audet B, Waknine E. (2014) Witnessing images of extreme violence: a psychological study of journalists in the newsroom. JRSO Open
- Fischhoff, B. and Davis, A. (2014). Communicating scientific uncertainty. Proceedings of the National Academy of Sciences of the USA, 111(Suppl.4):13664-13671.
https://www.pnas.org/content/pnas/111/Supplement_4/13664.full.pdf ,
- Gwyn. R. (2002). Communicating health and illness. London: Sage.
- Hodgetts, D. and Chamberlain, K. (2006). An extended media research agenda for Health Psychology. Journal of Health Psychology, 11, 317–27
- Hodgetts, D., & Chamberlain, K. (2003). Television documentary in New Zealand and the construction of doctors by lower socio-economic groups. Social Science and Medicine, 57, 113–124
- Hodgetts, D. and Chamberlain, K., Scammell, M., Karapu, R., & Waimarie Nikora, L. (2007). Health: An Interdisciplinary Journal for the Social Study of Health, Illness and Medicine, London, SAGE, 12(1): 43 –66.
- Matthew B. Miles, A. Michael Huberman, Johnny Saldana (2019), Qualitative Data Analysis: A Methods Sourcebook, 4th Edition, SAGE
- Larsson, A., Oxman, A., Carling, C. and Herrin, J. (2003). Medical messages in the media – barriers and solutions to improving medical journalism. Health Expectations, 6, 323–31.
- Nelkin, D., (1987). The Culture of Science Journalism, Society. Vol.24, p.17-25
- Patton M.Q. 2002, Qualitative Research and Evaluation Methods. 3rd ed., Thousand Oaks, Ca., Sage.
- Secko, D., Amend, E. and Friday, T., (2013), Four Models of Science Journalism: A Synthesis and Practical Assessment, Journalism Practice, Vol. 7, No 1, Taylor & Francis

- Seidman, I., (2006), Interviewing as Qualitative Research: A Guide for Researchers in Education and the Social Sciences, Third Edition, Columbia, New York and London, Teachers College Press.
- Schwitzer G, Mudur G, Henry D, Wilson A, Goozner M, Simbra M, et al. (2005) What Are the Roles and Responsibilities of the Media in Disseminating Health Information? PLoS Med 2(7): e215
- Veglis, A., Panagiotou, N., Papika, S., (2019). REPORT: CONTROVERSIAL TOPICS REPRESENTED IN MEDIA, How the coronavirus pandemic has been covered by Greek media, Aristotle University of Thessaloniki
- Wilson, K., Code, C., Dornan, C., Ahmad, N., Herbert, P. and Graham, I. (2004). The reporting of theoretical health risks by the media: Canadian newspaper reporting of potential blood transmission of Creutzfeldt-Jakob disease. BMC Public Health, 4, 1–9
- <https://vaccination-info.eu/el/enimerotika-deltia-shetika-me-tis-astheneies/covid-19>
- <https://www.bbc.com/news/uk-55227325>
- <https://ourworldindata.org/covid-vaccinations>
- <https://www.megatv.com/2020/12/26/to-mega-sto-ergostasio-tis-pfizer-vima-vima-i-paragogi-kai-syskeyasia-tou-emvoliou/>
- <https://archive.ert.gr/04ian2021-apo-tis-exi/>
- <https://www.megatv.com/2020/09/26/stin-teliki-fasi-dokimn-kai-tetarto-emvolio-kata-tou-covid-19/>
- <https://www.tvopen.gr/watch/46360/dhmrhskoybelasgiaprothforaexoymetosoeipidoforomhnyamakatatoyioy>
- <https://ourworldindata.org/covid-vaccinations>
- https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/ip_20_2466

Αρθρογραφία

<https://www.tanea.gr/2021/08/19/health/to-emvolio-covid-19-prosferei-yperanosia-se-osous-eixan-epizisei-apo-sars/>

Σουφλήρη, Ι., «Το Βήμα Science», 26-09-2021.

<https://www.protothema.gr/world/article/1064257/emvolio-pfizer-pos-tha-sudiritheipoioi-tha-to-lavoun-protoi/>

<https://www.kathimerini.gr/world/561429424/technologia-mrna-iatriki-epanastasi-me-polles-efarmoges/>

<https://www.kathimerini.gr/society/561456532/koronoios-meleti-gia-ta-emvolia-mrna/>

<https://www.protothema.gr/greece/article/1127044/emvoliasmos-poes-parenergeies-prepeina-mas-anisuhisoun/>

<https://www.cnn.gr/ellada/story/272631/koronoios-ola-ta-nea-metra-poy-isxyoyn-apo-deytera-dimosieytike-i-kya>

https://www.efsyn.gr/politiki/kybernisi/326653_exetazoyn-kai-nea-metra-gia-toys-mi-emboliasmenoys

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα: Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.